

บทที่ 5

บทสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การเสนอผลการวิจัยในบทนี้ ผู้วิจัยได้นำการสรุปสาระสำคัญของการวิจัยแล้วนำเสนอตามลำดับหัวข้อสำคัญดังนี้คือ วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล แนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน และข้อเสนอแนะตามลำดับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาบทบาทในการอนุรักษ์และพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้านของอาจารย์ภาควิชานาฏศิลป์วิทยาลัยนาฏศิลป์
2. ศึกษาปัญหาอุปสรรค และสาเหตุของปัญหาในการอนุรักษ์และพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้านของอาจารย์ภาควิชานาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์
3. เสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์ และพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นอาจารย์ผู้สอนประจำภาควิชานาฏศิลป์ในวิทยาลัยนาฏศิลป์ 9 แห่ง จำนวน 132 คน

กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์พื้นบ้าน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จำนวน 11 คน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์พื้นบ้านผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ โดยเริ่มทำการสัมภาษณ์ตั้งแต่ วันที่ 1 พฤศจิกายน 2533 ถึงวันที่ 26 ธันวาคม 2533

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากอาจารย์ ผู้วิจัยใช้วิธีการแจกแบบสอบถาม และทำการสัมภาษณ์เพิ่มเติม เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม และ แบบบันทึกการสัมภาษณ์ เริ่มดำเนินการตั้งแต่ วันที่ 5 มกราคม 2534 ถึงวันที่ 13 มีนาคม 2534

3. การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยนำคำตอบที่ได้จากแบบสอบถามอาจารย์มาแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปของความเรียงประกอบตาราง

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์อาจารย์ นำมาเสนอประกอบในความเรียง และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญนำมาใช้ในการอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่อง บทบาทในการอนุรักษ์และพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้านของอาจารย์ภาคิชนาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สถานที่ทั่วไปของอาจารย์ภาคิชนาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์

จากการวิจัยพบว่า อาจารย์ภาคิชนาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุต่ำกว่า 30 ปี มีภูมิลำเนาเดิมอยู่กรุงเทพมหานครมากที่สุด และส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่นอกเขตภูมิภาคซึ่งเป็นที่ตั้งของวิทยาลัยต้นสังกัด วุฒิกการศึกษาสูงสุดส่วนใหญ่ คือ ระดับปริญญาตรี และอาจารย์ส่วนใหญ่มีอัตราเงินเดือนอยู่ในระหว่าง 4,025-5,020 บาท

ตอนที่ 2 บทบาทในการอนุรักษ์และพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้านของอาจารย์ภาควิชานาฏศิลป์
วิทยาลัยนาฏศิลป์

1. บทบาทในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้าน

จากการวิจัยพบว่า อาจารย์ภาควิชานาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์ ส่วนใหญ่มีบทบาทในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้าน คือ จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 97.5 บทบาทที่อาจารย์ได้กระทำมากที่สุด คือ บทบาทในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านด้วยการเผยแพร่การแสดง รองลงมาคือ บทบาทในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านด้วยการสอน และบทบาทในการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ บทบาทที่อาจารย์ไม่ได้กระทำเลยคือบทบาทในการวิจัยนาฏศิลป์พื้นบ้าน

อาจารย์ส่วนใหญ่มีบทบาทในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านมากกว่า 1 บทบาท และอาจารย์กลุ่มที่มีบทบาทในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านรวม 3 บทบาท มีจำนวนมากที่สุด

อาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลป์กาฬสินธุ์ วิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย วิทยาลัยนาฏศิลป์พัทลุง วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี และ วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง มีจำนวนอาจารย์ที่มีบทบาทในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้าน คิดเป็นร้อยละ 100.0 ส่วนอาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด และ วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช มีจำนวนอาจารย์ที่มีบทบาทในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้าน คิดเป็นร้อยละ 91.7

วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ มีจำนวนอาจารย์ที่มีบทบาทในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านมากที่สุด รองลงมา คือ วิทยาลัยนาฏศิลป์กาฬสินธุ์ และวิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย อาจารย์เพศหญิงมีบทบาทในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านมากกว่าอาจารย์เพศชาย อาจารย์ที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี มีบทบาทมากกว่าอาจารย์ในระดับอายุอื่น ๆ อาจารย์วุฒิปริญญาตรีมีบทบาทมากกว่าอาจารย์ที่มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี อาจารย์ที่มีเงินเดือนระหว่าง 5,025-6,230 บาท มีบทบาทมากกว่าอาจารย์ที่มีอัตราเงินเดือนระดับอื่น ๆ และอาจารย์ที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่นอกเขตที่ตั้งของวิทยาลัยต้นสังกัดมีบทบาทในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านมากกว่าอาจารย์ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเดียวกันกับวิทยาลัยต้นสังกัด

1.1 บทบาทในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านด้วยการศึกษาค้นคว้าเก็บข้อมูล เรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ

อาจารย์ที่มีบทบาทในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านด้วยการศึกษาค้นคว้าเก็บข้อมูล เรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิมียังจำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 48.3 ของอาจารย์ที่มีบทบาทอนุรักษ์ทั้งหมด

วิธีการเดินทางไปศึกษาค้นคว้าเก็บข้อมูลของอาจารย์ส่วนใหญ่จะเดินทางไปเป็นหมู่คณะ โดยพาหนะและงบประมาณของทางวิทยาลัย ประเภทนาฏศิลป์พื้นบ้านที่อาจารย์จัดเก็บไว้มากที่สุด คือ ประเภทระบำรำฟ้อน/การต่อสู้พื้นบ้าน รองลงมาคือประเภทเพลงพื้นบ้าน วิธีการที่ใช้ในการเก็บบันทึกข้อมูลไว้มากที่สุด คือ วิธีการจดบันทึก รองลงมา คือ วิธีการถ่ายภาพ และการฝึกหัดนาฏศิลป์พื้นบ้านชนิดนั้นไว้ อาจารย์ส่วนใหญ่ใช้วิธีการในการเก็บบันทึกข้อมูลตั้งแต่ 2 วิธีขึ้นไป แรงจูงใจทำให้อาจารย์เดินทางไปศึกษาค้นคว้าเก็บบันทึกข้อมูลมากที่สุด คือ เพื่อนำนาฏศิลป์พื้นบ้านชนิดนั้น ๆ มาปรับปรุงขึ้นเป็นการแสดง แรงจูงใจรองลงมา คือ เพื่อนำนาฏศิลป์พื้นบ้านชนิดนั้นมาทำการสอนนักเรียนนักศึกษาของวิทยาลัย และอาจารย์ส่วนใหญ่มีแรงจูงใจให้เดินทางไปศึกษาค้นคว้าเก็บข้อมูล ตั้งแต่ 2 ประการขึ้นไป

ปัญหาอุปสรรคที่อาจารย์พบมากที่สุดในการเดินทางไปศึกษาค้นคว้าเก็บข้อมูลนาฏศิลป์พื้นบ้านจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ คือ ปัญหาด้านงบประมาณ รองลงมา คือ ปัญหาด้านเวลา และปัญหาด้านอุปกรณ์

อาจารย์ที่ไม่มีบทบาทในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านด้วยการศึกษาค้นคว้าเก็บข้อมูล เรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ มีจำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 51.7 ของอาจารย์ทั้งหมด สาเหตุสำคัญที่สุดที่อาจารย์ไม่มีบทบาท คือ อาจารย์ไม่มีเวลา รองลงมา คือ ขาดงบประมาณดำเนินการ และไม่ชำนาญท้องถิ่น/ ภาษานูตท้องถิ่น

1.2 บทบาทในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านด้วยการศึกษาค้นคว้าเรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ

อาจารย์ที่มีบทบาทในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านด้วยการศึกษาค้นคว้าเรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ มีจำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 77.6 ของ

อาจารย์ที่มีบทบาทในการอนุรักษ์ทั้งหมด

แหล่งความรู้ที่อาจารย์ศึกษาค้นคว้าหาความรู้มากที่สุด คือ แหล่งความรู้ที่อยู่ในรูปของงานเขียนต่าง ๆ เช่น หนังสือ และสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ รองลงมา คือ แหล่งความรู้ที่เป็นบุคคล เช่น ครู อาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์พื้นบ้าน เป็นต้น ประเภทนาฏศิลป์พื้นบ้านที่อาจารย์ศึกษาค้นคว้ามากที่สุด คือ ประเภทระบำรำฟ้อน/การต่อสู้พื้นบ้าน รองลงมาคือ ประเภทเพลงพื้นบ้าน วิธีการที่อาจารย์ใช้ในการศึกษาค้นคว้ามากที่สุด คือ วิธีการจดบันทึก รองลงมาคือวิธีการฝึกหัดไว้ และวิธีการถ่ายภาพ อาจารย์ส่วนใหญ่ใช้วิธีการในการศึกษาค้นคว้าตั้งแต่ 2 วิธีขึ้นไป แรงจูงใจที่ทำให้อาจารย์ศึกษาค้นคว้าเรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านมากที่สุด คือ เพื่อนำความรู้ที่ได้รับมาใช้ในการปรับปรุงการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน และนำความรู้มาใช้สอนนักเรียนนักศึกษา และอาจารย์ส่วนใหญ่มีแรงจูงใจให้ศึกษาค้นคว้าศิลปะพื้นบ้านจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิตั้งแต่ 2 ประการขึ้นไป

ปัญหาอุปสรรคที่อาจารย์พบมากที่สุดในการศึกษาค้นคว้าเรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ คือ ขาดแหล่งความรู้ประเภทเอกสารงานเขียน คือ หนังสือ เอกสารงานเขียนต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้าน รองลงมา คือ ขาดแหล่งความรู้ที่เป็นบุคคล ที่มีความรู้เรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้าน และขาดงบประมาณ

อาจารย์ที่ไม่มีบทบาทในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านด้วยการศึกษาค้นคว้าเรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ มีจำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 24.4 ของอาจารย์ทั้งหมด สาเหตุที่อาจารย์ไม่มีบทบาทมากที่สุด คือ ไม่มีเวลาที่จะทำการศึกษาค้นคว้า รองลงมาคือ ไม่มีแหล่งความรู้ให้ศึกษาค้นคว้า

1.3 บทบาทในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านด้วยการทำงานวิจัย

อาจารย์ภาควิชานาฏศิลป์พื้นบ้าน วิทยาลัยนาฏศิลป์ทุกคน ไม่มีบทบาทในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านด้วยการทำงานวิจัย สาเหตุสำคัญที่สุดที่อาจารย์ไม่มีบทบาท คือ อาจารย์ไม่มีความรู้เรื่องวิธีการวิจัย รองลงมา คือ อาจารย์ไม่มีเวลา และอาจารย์ไม่มีงบประมาณในการทำงานวิจัย

1.4 บทบาทในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านด้วยการสอนหรือถ่ายทอดนาฏศิลป์พื้นบ้านสืบต่อไป

อาจารย์ที่มีบทบาทในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านด้วยการสอนหรือถ่ายทอดนาฏศิลป์พื้นบ้านต่อไป มีจำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 81.0 ของอาจารย์ที่มีบทบาทในการอนุรักษ์ทั้งหมด

กลุ่มบุคคลที่อาจารย์มีบทบาทในการสอนหรือถ่ายทอดนาฏศิลป์พื้นบ้านให้มากที่สุดคือ นักเรียนนักศึกษาของวิทยาลัย รองลงมาคือ นักเรียนนักศึกษาของสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ประเภทนาฏศิลป์พื้นบ้านที่อาจารย์มีบทบาทในการสอนหรือถ่ายทอดออกไปมากที่สุด คือ ประเภทระบำรำฟ้อน/การต่อสู้พื้นบ้าน รองลงมา คือ ประเภทเพลงพื้นบ้าน

ปัญหาอุปสรรคที่อาจารย์พบมากที่สุดในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านด้วยการสอนหรือถ่ายทอดศิลป์พื้นบ้านให้แก่บุคคลอื่นต่อไป คือ ปัญหาจากตัวผู้เรียนหรือผู้ที่รับถ่ายทอด รองลงมาคือ ปัญหาจากตัวผู้สอนหรือผู้ถ่ายทอดเอง และปัญหาจากเรื่องอุปกรณ์การสอน

อาจารย์ที่ไม่มีบทบาทในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านด้วยการสอน หรือถ่ายทอดนาฏศิลป์พื้นบ้านแก่บุคคลอื่นต่อไป มีจำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 21.0 ของอาจารย์ทั้งหมด สาเหตุที่อาจารย์ไม่มีบทบาทมากที่สุดคือ สาเหตุจากตัวอาจารย์เองไม่มีความรู้ที่จะสอนได้ รองลงมา คือ สาเหตุจากการบริหารการเรียนการสอนในวิทยาลัย ทำให้อาจารย์ไม่มีหน้าที่ในการสอนนาฏศิลป์พื้นบ้าน

1.5 บทบาทในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านด้วยการเผยแพร่การแสดง

อาจารย์ที่มีบทบาทในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านด้วยการเผยแพร่การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน มีจำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 97.4 ของอาจารย์ที่มีบทบาทในการอนุรักษ์ทั้งหมด

บทบาทหน้าที่ ที่อาจารย์ได้รับมอบหมายมากที่สุดในการเผยแพร่นาฏศิลป์พื้นบ้าน คือ หน้าที่ในการฝึกซ้อมการแสดง รองลงมา คือ หน้าที่ในการเป็นผู้แสดง ประเภทของนาฏศิลป์พื้นบ้านที่อาจารย์มีบทบาทในการเผยแพร่มากที่สุด คือ นาฏศิลป์พื้นบ้านประเภทระบำรำฟ้อน/การต่อสู้พื้นบ้าน รองลงมา คือ ประเภทเพลงพื้นบ้าน

ปัญหาอุปสรรคที่อาจารย์พบมากที่สุดในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านด้วยการเผยแพร่การแสดง คือ ปัญหาเรื่องงบประมาณ รองลงมา คือ ปัญหาจากอุปกรณ์การแสดง ปัญหาจากตัวผู้แสดง และปัญหาจากตัวอาจารย์เอง

อาจารย์ที่ไม่มีบทบาทในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านด้วยการเผยแพร่การแสดง มีจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 5.0 ของอาจารย์ทั้งหมด สาเหตุที่อาจารย์ที่ไม่มีบทบาทมากที่สุด คือ สาเหตุที่เกิดจากตัวอาจารย์เอง และสาเหตุจากการบริหารงานในภาควิชา

1.6 บทบาทในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านด้วยการเผยแพร่ผ่านงานเขียนและเผยแพร่ผ่านสื่อต่าง ๆ

อาจารย์มีบทบาทในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้าน ด้วยการเผยแพร่ผ่านงานเขียน และเผยแพร่ผ่านสื่ออื่น ๆ มีจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 4.3 ของอาจารย์ที่มีบทบาทในการอนุรักษ์ทั้งหมด

ผลงานที่อาจารย์จัดทำเผยแพร่ส่วนใหญ่ คือ การเขียนบทความ รองลงมา คือ การเขียนหนังสือ การบันทึกเสียง และการบันทึกวิดีโอ เรื่องที่เขียนหรือทำเผยแพร่ส่วนใหญ่ เป็นเรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านในภูมิภาคที่อาจารย์ปฏิบัติงานสอนอยู่

ปัญหาที่อาจารย์พบมากที่สุดในการเขียน หรือผลิตสื่อต่าง ๆ คือ ปัญหาเรื่องงบประมาณ รองลงมาคือ ปัญหาเรื่องวัสดุอุปกรณ์

อาจารย์ที่ไม่มีบทบาทในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านด้วยการเผยแพร่ผ่านงานเขียน หรือเผยแพร่ผ่านสื่ออื่น ๆ มีจำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 95.8 ของอาจารย์ทั้งหมด สาเหตุที่อาจารย์ที่ไม่มีบทบาทมากที่สุด คือ อาจารย์มีความรู้เรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านน้อย รองลงมา คือ อาจารย์เกรงว่าเขียนแล้วจะไม่ได้รับการยอมรับ และอาจารย์ไม่มีเวลา

1.7 บทบาทในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านด้วยการเผยแพร่ผ่านการจัดกิจกรรมทางวิชาการ

อาจารย์ที่มีบทบาทในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านด้วยการเผยแพร่ผ่านการจัดกิจกรรมทางวิชาการ มีจำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 28.4 ของอาจารย์ที่มีบทบาทในการ

อนุรักษ์ทั้งหมด

กิจกรรมที่อาจารย์มีบทบาทในการจัดมากที่สุด คือ กิจกรรมการจัดนิทรรศการ รองลงมา คือ กิจกรรมการสัมมนาทางวิชาการ และกิจกรรมการบรรยายและสาธิต ประเภทนาฏศิลป์พื้นบ้านที่อาจารย์นำมาจัดกิจกรรมมากที่สุด คือ ประเภทระบำรำฟ้อน/การต่อสู้พื้นบ้าน รองลงมาคือ ประเภทเพลงพื้นบ้าน และประเภทละครพื้นบ้าน ตามลำดับ

ปัญหาอุปสรรคที่อาจารย์พบมากที่สุดในการจัดกิจกรรมทางวิชาการ คือ ปัญหาเรื่องงบประมาณ รองลงมา คือ ปัญหาด้านบุคลากร และปัญหาด้านอุปกรณ์ ตามลำดับ

อาจารย์ที่ไม่มีบทบาทในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านด้วยการเผยแพร่ผ่านการจัดกิจกรรมทางวิชาการ มีจำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 72.7 ของอาจารย์ทั้งหมด สาเหตุที่อาจารย์ไม่มีบทบาทมากที่สุดคือ อาจารย์ไม่มีโอกาสที่จะจัด รองลงมา คือ อาจารย์ไม่มีความรู้เรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้าน และอาจารย์ไม่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา

2. บทบาทในการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน

จากการวิจัยพบว่า อาจารย์ที่มีบทบาทในการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน มีจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 20.2 ของอาจารย์ทั้งหมด

อาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่มีบทบาทในการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้านมากที่สุด รองลงมา คือ อาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี และอาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลป์พัทลุง อาจารย์เพศหญิงมีบทบาทในการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้านมากกว่าอาจารย์เพศชาย อาจารย์ที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี มีบทบาทในการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้านมากที่สุด อาจารย์วุฒิปริญญาตรี มีบทบาทมากกว่าอาจารย์ที่มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี และอาจารย์ที่มีอัตราเงินเดือนระหว่าง 5,025-6,230 บาท มีบทบาทในการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้านมากกว่าอาจารย์ที่มีอัตราเงินเดือนระดับอื่น ๆ

ประเภทของนาฏศิลป์พื้นบ้านที่อาจารย์มีบทบาทในการพัฒนามากที่สุด คือ ประเภทระบำรำฟ้อน/การต่อสู้พื้นบ้าน รองลงมา คือ ประเภทเพลงพื้นบ้าน ส่วนประเภทละครพื้นบ้านอาจารย์ไม่มีบทบาท สิ่งที่อาจารย์มีบทบาทในการพัฒนามากที่สุด คือ เครื่องแต่งกายของนาฏศิลป์พื้นบ้าน รองลงมาคือ รูปแบบของการแสดง เช่น การเพิ่ม-ลดจำนวนคนแสดง การเพิ่ม-ลดเวลาในการแสดง การแปรแถว เป็นต้น แรงจูงใจที่ทำให้อาจารย์เข้ามามีบทบาทในการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้านมากที่สุด คือ เพื่อเป็นการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านชนิดนั้น ๆ ไว้

และเพื่อเสนอแนวคิดใหม่ ๆ ในเชิงสร้างสรรค์ทางด้านศิลปะ ตามลำดับ

ปัญหาอุปสรรคที่อาจารย์พบมากที่สุดในการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน คือ ปัญหาเรื่องงบประมาณ และปัญหาเรื่องเวลา รองลงมาคือ ปัญหาที่เกิดจากตัวอาจารย์เอง อาจารย์ที่ไม่มีบทบาทในการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน มีจำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 79.8 ของอาจารย์ทั้งหมด สาเหตุที่อาจารย์ไม่มีบทบาทมากที่สุด คือ สาเหตุจากอาจารย์ไม่มีโอกาสในการพัฒนา รองลงมาคือ สาเหตุจากอาจารย์ไม่มีเวลา และอาจารย์ไม่เห็นด้วยกับการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน

ตอนที่ 3 สรุปข้อเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้านของผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์พื้นบ้าน และของอาจารย์ภาควิชานาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์

ก. ข้อเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้าน

1. ข้อเสนอแนะสำหรับวิทยาลัยนาฏศิลป์

ด้านการศึกษาค้นคว้า วิจัย วิทยาลัยต้องริเริ่มให้มีการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเบื้องต้นของนาฏศิลป์พื้นบ้านตามภูมิภาคต่าง ๆ โดยเร็วที่สุดและให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ จัดฝึกอบรมวิธีการเก็บบันทึกและรวบรวมข้อมูล การวิจัย เรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านอย่างเป็นระบบตามหลักวิชาการที่ถูกต้อง ให้แก่บรรดาคณาจารย์ของวิทยาลัย จัดตั้งศูนย์ข้อมูลหรือศูนย์สารสนเทศทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านประจำภูมิภาคนั้น ๆ ขึ้นในวิทยาลัย สนับสนุนอาจารย์ที่มีความวิริยะอุตสาหะในการศึกษาค้นคว้าวิจัยเรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้าน

วิทยาลัยควรพิจารณาหาหนทางในการประสานสัมพันธ์ระหว่างคณาจารย์ของวิทยาลัยกับชาวบ้านในท้องถิ่น เพื่อร่วมมือกันในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้าน ประชาสัมพันธ์ให้ครู อาจารย์ นักเรียน นักศึกษาของวิทยาลัย ตลอดจนประชาชน ชาวบ้านในท้องถิ่น ให้เห็นความสำคัญของนาฏศิลป์พื้นบ้าน และร่วมมือกันในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้าน

ผู้บริหารของวิทยาลัย จะต้องเห็นความสำคัญของนาฏศิลป์พื้นบ้าน ให้ทัดเทียมกับนาฏศิลป์ของส่วนกลางหรือนาฏศิลป์แบบฉบับมาตรฐาน โดยสนับสนุนนาฏศิลป์ทั้งสองประเภทในทุก ๆ ด้านอย่างเสมอภาคกัน ควรจัดตั้งคณะทำงานหรือคณาจารย์ขึ้นมาคณะหนึ่ง

ให้มีหน้าที่ในการศึกษาค้นคว้า วิจัย รวบรวมข้อมูล และทำหน้าที่อนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้าน อนุญาตให้อาจารย์ของวิทยาลัย ออกเดินทางไปศึกษาค้นคว้า วิจัย เรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้าน ตามหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ หรือตามพื้นที่นอกเขตได้โดยถือว่าเป็นการไปปฏิบัติราชการ อย่างหนึ่ง

ด้านการสอน วิทยาลัยควรพัฒนาเครื่องมือ อุปกรณ์ สื่อการเรียน การสอนนาฏศิลป์พื้นบ้านให้ทันสมัยมากยิ่งขึ้น จัดให้มีการประชุม อบรม สัมมนา อาจารย์ผู้สอน นาฏศิลป์พื้นบ้าน เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ในการเรียนการสอน ตลอดจน การนำเสนอปัญหาอุปสรรคที่พบในการสอนนาฏศิลป์พื้นบ้าน เพื่อหาวิธีแก้ปัญหาร่วมกัน และหา แนวทาง วิธีการ ในการเรียนการสอนนาฏศิลป์พื้นบ้านในรูปแบบใหม่ ๆ ควรจัดให้มีการเรียน การสอน การอบรม เกี่ยวกับนาฏศิลป์พื้นบ้านให้แก่นักเรียน นักศึกษา เยาวชน และ ประชาชนที่สนใจทั่วไป

ด้านการเผยแพร่ วิทยาลัยควรจัดฝึกอบรมให้ความรู้ในการเขียนหนังสือ ตำรา บทความ และการสร้างสื่ออื่น ๆ เช่น การผลิตเทปบันทึกเสียง เทปวิดีโอ ฯลฯ ให้แก่อาจารย์ของวิทยาลัย เพื่อที่อาจารย์จะได้นำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรม ไปทำการ เขียน หรือผลิตสื่ออื่น ๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์พื้นบ้าน เพื่อเป็นการเผยแพร่แก่ชุมชน ต่อไป สนับสนุน ส่งเสริม และกระตุ้นให้อาจารย์ผลิตงานเขียนด้านนาฏศิลป์พื้นบ้าน ตลอดจน ผลิตสื่ออื่น ๆ เช่น เทปบันทึกเสียง วิดีโอ ฯลฯ เพื่อออกเผยแพร่แก่ประชาชนมากยิ่งขึ้น สนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมทางวิชาการ เพื่อเผยแพร่ด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านเป็นประจำทุกปี เช่น การจัดนิทรรศการ การอภิปราย การสัมมนา การสาธิต และกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับ นาฏศิลป์พื้นบ้าน เพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้เรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านให้กว้างขวางมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับอาจารย์

อาจารย์ควรเพิ่มความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้า เก็บบันทึกข้อมูล และ ทำงานวิจัย เรื่องที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์พื้นบ้านให้เพิ่มมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และต้องยึด ถือว่าเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งที่อาจารย์ต้องปฏิบัติ ในฐานะที่เป็นอาจารย์ผู้สอนในวิทยาลัยนาฏศิลป์

ควรสนใจศึกษาระเบียบวิธีวิจัยให้มากขึ้น เพราะว่าการทำงานวิจัยเป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา นอกเหนือจากงานด้านการสอน เปิดโอกาสให้นักเรียน นักศึกษาของวิทยาลัย ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่น ได้มีโอกาสในการศึกษาค้นคว้า เก็บรวบรวมข้อมูล นาฏศิลป์พื้นบ้านในท้องถิ่นของตน ผลงานเขียนด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านให้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเขียนหนังสือ บทความ ตำรา เอกสารทางวิชาการ ฯลฯ

ข. ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน

1. ข้อเสนอแนะสำหรับวิทยาลัยนาฏศิลป์

วิทยาลัยต้องพิจารณาให้ถ่องแท้เสียก่อน ก่อนที่จะตัดสินใจทำการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้านทุกประเภท และการพัฒนาจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการทำความเข้าใจในศิลปะของนาฏศิลป์พื้นบ้าน และต้องมีการศึกษาค้นคว้าอย่างลึกซึ้งเสียก่อน การพัฒนานาฏศิลป์จะต้องไม่พัฒนาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรับใช้เอกชนโดยมุ่งหวังผลกำไรในเชิงธุรกิจ การพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้านชนิดใดหรือประเภทก็ตาม จะต้องเหลือร่องรอยเดิมของศิลปะชนิดนั้นให้เห็น มิใช่การพัฒนาโดยรีดศิลปะแบบดั้งเดิมลงหมดแล้วสร้างสิ่งใหม่ขึ้นทดแทน หรือสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้านชุดใหม่ขึ้น โดยไม่มีเค้าของเดิม แล้วกล่าวว่าเป็นนาฏศิลป์พื้นบ้านแบบดั้งเดิม ต้องสร้างความเข้าใจอันดีกับชาวบ้าน ซึ่งเป็นเจ้าของศิลปะนาฏศิลป์พื้นบ้าน ในการที่จะนำเอานาฏศิลป์พื้นบ้านประเภทใดประเภทหนึ่งมาทำการพัฒนา โดยควรมีการขออนุญาต และได้รับการยินยอมจากเจ้าของเดิมก่อน ต้องตระหนักว่าศาสตร์ความรู้ด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านนั้น มีความสัมพันธ์กับศาสตร์ความรู้ด้านอื่น ๆ อีกมาก เช่น ด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม เป็นต้น ดังนั้น วิทยาลัยต้องประสานความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในศาสตร์สาขานั้น ๆ โดยเฉพาะ เพื่อทำการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้านร่วมกัน เปิดโอกาสให้อาจารย์รุ่นใหม่ ๆ ได้มีส่วนร่วมในการคิดพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน เพราะความคิดของคนรุ่นใหม่ย่อมสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับอาจารย์

อาจารย์ที่ทำการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้านนั้น ก่อนที่จะทำการพัฒนาควรจะมีการศึกษาค้นคว้า เรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านที่จะทำการพัฒนานั้นให้รู้อย่างถ่องแท้เสียก่อน รวมทั้งควรศึกษาหาความรู้วิทยาศาสตร์สาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์สาขาด้านการแสดงให้เพิ่มมากขึ้น และก่อนทำการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน อาจารย์ควรจัดให้มีการประชุมผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอย่างพร้อมเพรียงกัน เพื่อสร้างความเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน

อภิปรายผล

จากการวิจัย เรื่อง บทบาทในการอนุรักษ์และพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้านของอาจารย์ภาควิชานาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์ ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่น่าสนใจเพื่อทำการอภิปรายออกเป็น 2 ประเด็น คือ ประเด็นแรก การอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้าน และประเด็นที่สอง การพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน

1. การอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้าน

บทบาทในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านของอาจารย์ภาควิชานาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์ มีประเด็นย่อย ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าควรแก่อภิปรายอยู่ 2 ประเด็นคือ บทบาทในการศึกษาค้นคว้าวิจัยนาฏศิลป์พื้นบ้าน และบทบาทในการเผยแพร่นาฏศิลป์พื้นบ้าน

1.1 บทบาทในการศึกษาค้นคว้า วิจัย นาฏศิลป์พื้นบ้าน

จากการวิจัยพบว่า อาจารย์ที่มีบทบาทในการศึกษาค้นคว้า (Study) เรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) มีจำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 48.3 ของอาจารย์ที่มีบทบาทในการอนุรักษ์ทั้งหมด และที่มีบทบาทในการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) มีจำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 77.6 ของอาจารย์ที่มีบทบาทในการอนุรักษ์ทั้งหมด ในขณะที่ไม่มีอาจารย์ท่านใดมีบทบาทในการวิจัย

(Research) เรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านเลย (ดังแสดงไว้ในตารางที่ 3)

จากจำนวนของอาจารย์ที่มีบทบาทในการศึกษาค้นคว้า (Study) เรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านจากแหล่งข้อมูลทั้งสองแหล่งดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า แท้จริงแล้ว อาจารย์ภาควิชานาฏศิลป์ในวิทยาลัยนาฏศิลป์ทุกแห่ง มีความสนใจและตั้งใจ ที่จะค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับนาฏศิลป์พื้นบ้านอยู่เสมอ มิได้นิ่งดูดายแต่ประการใด แต่อย่างไรก็ตาม จำนวนอาจารย์ที่ทำการศึกษาค้นคว้าตามจำนวนที่ปรากฏยังนับว่าไม่เป็นที่น่าพอใจนัก เพราะโดยความเป็นจริงแล้ว วัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่ง ของการก่อตั้งวิทยาลัยนาฏศิลป์ขึ้นในส่วนภูมิภาค นอกจากการสอนนาฏศิลป์ไทย และนาฏศิลป์พื้นบ้านแก่นักเรียนนักศึกษาแล้ว คือ การศึกษาค้นคว้าเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนาฏศิลป์ดนตรีพื้นบ้าน เพื่อเป็นวิธีหนึ่งที่จะอนุรักษ์ศิลปะแขนงนี้ มิให้สูญหายไป (กองศิลปศึกษา : 253๑) ดังนั้น หน้าที่หลักหรือหน้าที่สำคัญของอาจารย์นาฏศิลป์ นอกเหนือจากการสอนนักเรียนนักศึกษาในชั้นเรียนแล้ว หน้าที่ในการศึกษาค้นคว้าเก็บข้อมูลนาฏศิลป์พื้นบ้าน จึงเป็นหน้าที่ของอาจารย์ "ทุกคน" เช่นเดียวกับหน้าที่ในการสอน มิใช่เป็นหน้าที่ของใคร หรืออาจารย์คนใดคนหนึ่ง กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยเฉพาะเท่านั้น อาจารย์ทุกคนจะต้องยึดถือ เป็นหน้าที่หนึ่งของตน วิทยาลัยนาฏศิลป์จึงจะบรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่ก่อตั้งขึ้นมาได้

ข้อค้นพบอีกประการหนึ่ง ของการวิจัยครั้งนี้ที่น่าสนใจ คือ อาจารย์ที่ทำการศึกษาค้นคว้าเรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านส่วนใหญ่ จะศึกษาค้นคว้าจากแหล่งทุติยภูมิ (Secondary Source) ซึ่งเป็นข้อมูลที่มีผู้อื่นรวบรวมไว้แล้ว โดยเฉพาะจากหนังสือเอกสาร ตำรา และสื่อต่าง ๆ มากกว่าศึกษาค้นคว้าจากแหล่งปฐมภูมิ (Primary Source) ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลที่ได้จากชาวบ้านในท้องถิ่นโดยตรง ซึ่งการศึกษาหาความรู้จากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งเป็นข้อมูลที่มีผู้เก็บข้อมูลมานั้น อาจมีความคลาดเคลื่อน เปลี่ยนรูปเปลี่ยนความหมายจากความเป็นจริงได้ (ศิริชัย พงษ์วิชัย : 2532) โดยเฉพาะข้อมูลทางด้านมนุษยศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะและวัฒนธรรม ซึ่งมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิจึงมีอาจเชื่อถือได้ 1๐๑ % เสมอไป ควรได้รับการตรวจสอบอยู่เสมอ โดยการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งต้นตอ หรือ แหล่งข้อมูลโดยตรง ซึ่งอาจารย์ที่ศึกษาค้นคว้าเรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านในภูมิภาคในท้องถิ่นที่วิทยาลัยต้นสังกัดตั้งอยู่ ย่อมอยู่ใกล้ข้อมูลและมีโอกาสตรวจสอบข้อมูลที่ถูกต้องได้เป็นอย่างดี และมีความน่าเชื่อถือมากกว่า ดังนั้น อาจารย์ภาควิชานาฏศิลป์จึงน่าจะศึกษาค้นคว้าเรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านจากแหล่งปฐมภูมิ (Primary Source) มากกว่าแหล่งทุติยภูมิ

(Secondary Source) เพื่อให้ได้ความรู้ที่ถูกต้องแท้จริงต่อไป

ในการศึกษาค้นคว้า เรื่อง นาฏศิลป์พื้นบ้านนั้น ประเภทนาฏศิลป์พื้นบ้านที่อาจารย์ศึกษาค้นคว้ามากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ หรือ แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ คือ ประเภทระบำรำฟ้อนพื้นบ้าน ซึ่งในที่นี้หมายรวมถึงประเภทที่ปรับปรุงมาจากการต่อสู้และพิธีกรรมด้วย โดยในการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิมิร้อยละ 73.2 จากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ มีร้อยละ 78.9 โดยที่นาฏศิลป์พื้นบ้านอีกสองประเภท คือ ประเภทละครพื้นบ้าน และประเภทเพลงพื้นบ้าน มีอาจารย์สนใจทำการศึกษาบ่อยมากเมื่อเทียบกับประเภทแรก (ดังแสดงไว้ในตารางที่ 9 และตารางที่ 18) ซึ่งสาเหตุสำคัญที่สุด ก็คือ เรื่องความไม่เข้าใจภาษา ฟังและ พูด หรือ ร้องไม่ได้ เพราะเป็นคนต่างพื้นที่ต่างท้องถิ่นดังได้กล่าวมาแล้ว เมื่อไม่เข้าใจภาษาก่อนรู้จักหรือ ศึกษาค้นคว้าเรื่องเพลงพื้นบ้าน และละครพื้นบ้าน ลำบาก เพราะเพลงและละครพื้นบ้านต้องใช้ภาษาถิ่นร้องและดำเนินเรื่อง ละครพื้นบ้านนั้นแตกต่างจากละครแบบมาตรฐาน หรือ ละครในวังหลวง ซึ่งดำเนินเรื่องด้วยการ "รำ" เป็นหลัก เป็นละครรำ แต่ละครพื้นบ้านมิใช่ละครรำ เป็นละคร "ร้อง" คือ ดำเนินเรื่องด้วยการ "ร้อง" และ "พูด" เป็นหลักมิได้ให้ความสำคัญกับการรำนัก เช่น ลิเก หมอลำ ละครขอ มะโย่ง เป็นต้น ดังนั้น อาจารย์ภาควิชานาฏศิลป์จึงไม่สนใจ และ ไม่สามารถศึกษาค้นคว้าเรื่องเพลงพื้นบ้าน และละครพื้นบ้าน อย่างลึกซึ้งได้ นอกจากศึกษาประเภทระบำรำฟ้อน ซึ่งใช้ท่าทางเป็นหลัก วิทยาลัยนาฏศิลป์ในภาพรวมจึงเน้นและมีบทบาทด้านระบำรำฟ้อนพื้นบ้าน มากกว่าเรื่องละครพื้นบ้าน และเรื่องเพลงพื้นบ้าน (สุรพล วิรุฬารักษ์, สัมภาษณ์, 19 ธันวาคม 2533)

สำหรับปัญหาในการศึกษาค้นคว้าเก็บข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ หรือจากแหล่งข้อมูลชาวบ้านโดยตรงนั้น ปัญหาสำคัญที่สุด คือ ขาดงบประมาณ หรือมีงบประมาณน้อยไม่เพียงพอ มีจำนวนอาจารย์ที่ตอบถึงร้อยละ 73.6 (ดังแสดงไว้ในตารางที่ 12) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า วิทยาลัยนาฏศิลป์กรมศิลปากร ยังให้การสนับสนุนอาจารย์ในด้านการเงินเพื่อให้ออกเดินทางไปค้นคว้าเก็บข้อมูลโดยตรงน้อย ในขณะที่ตัวอาจารย์เองก็ไม่มียังงบประมาณส่วนตัวที่จะดำเนินการตามลำพังได้ เพราะเงินเดือนยังน้อย และมีภาระทางครอบครัว ดังนั้น ปัญหาเรื่องงบประมาณ จึงเป็นปัญหาเร่งด่วนอันดับแรกที่จะต้องแก้ไข เพราะงบประมาณมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงไปถึงปัญหาอื่น ๆ ซึ่งตามกันมาเป็นลูกโซ่ เช่น ปัญหาขาดแคลนอุปกรณ์ ปัญหาขาดแคลนยานพาหนะ เป็นต้น

ส่วนปัญหาทางด้านการค้นคว้าจากแหล่งทุติยภูมินั้น ปัญหาใหญ่ที่สุด คือ ปัญหาการขาดแคลนแหล่งข้อมูลที่จะศึกษาค้นคว้า โดยเฉพาะปัญหาการขาดเอกสาร ตำรา สิ่งตีพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์พื้นบ้าน ซึ่งมีผู้ตอบถึงร้อยละ 58.1 (ดังแสดงไว้ในตารางที่ 21) ปัญหาการขาดแคลนเอกสาร หนังสือ ตำรา ฯลฯ ทางด้านนาฏศิลป์นี้เป็นปัญหาสำคัญยิ่งในวงการการศึกษาด้านนาฏศิลป์ดนตรีไทย และ นาฏศิลป์ดนตรีพื้นบ้าน ทั้งนี้ เพราะมีสาเหตุ 2 ประการ สำคัญ คือ หาผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์และเชี่ยวชาญทางการแต่งหนังสือด้วยยาก ครุนาฏศิลป์ที่เชี่ยวชาญ ชำนาญด้านนาฏศิลป์ ก็จะเชี่ยวชาญด้านปฏิบัติด้านการแสดงเท่านั้น ไม่สามารถเขียนหนังสือหรือแต่งตำราได้ ส่วนผู้ที่มีความรู้ความสามารถด้านการเขียน การแต่งตำราด้านนาฏศิลป์ ก็มักจะเป็นผู้รู้ในศาสตร์สาขาอื่น แล้วมาสนใจด้านนาฏศิลป์อาศัย การอ่าน การดู การฟัง การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาเรียบเรียงเขียนขึ้น ซึ่งเนื้อความมักผิดพลาดเสมอไม่เป็นที่ยอมรับของผู้อ่าน ดังนั้น จึงมีหนังสือด้านนาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์พื้นบ้านที่ตีพิมพ์ออกมาน้อย และคุณภาพก็ไม่น่าเชื่อถือเท่าที่ควร อีกประการหนึ่ง คือบุคคลในวงการนาฏศิลป์ที่ศึกษาและสนใจเรื่องนาฏศิลป์ทั้งนาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์พื้นบ้าน มีจำนวนน้อย จำกัดอยู่ในวงแคบ ๆ การตีพิมพ์หนังสือ ประเภทนี้ออกมาเพื่อจำหน่ายหารายได้ในเชิงธุรกิจ จึงทำได้ยากเพราะไม่คุ้มค่ากับการลงทุนซึ่งไม่เหมือนกับหนังสือประเภทอื่น ๆ ดังนั้นจึงไม่มีสำนักพิมพ์โรงพิมพ์ใดเสี่ยงที่จะตีพิมพ์หนังสือประเภทนี้ออกมาวางจำหน่ายในท้องตลาด นอกจากสถาบันการศึกษา ชมรม สมาคม ฯลฯ ต่าง ๆ จะตีพิมพ์ออกมาในแบบเฉพาะกิจ เป็นเหตุให้หนังสือประเภทนาฏศิลป์ไทย และนาฏศิลป์พื้นบ้านหาได้ยาก เป็นอุปสรรคในการศึกษาหาความรู้ของอาจารย์ดังกล่าว (สิริชัยชาญ พักจำรูญ, สัมภาษณ์, 26 ธันวาคม 2533)

สำหรับสาเหตุสำคัญที่สุดที่อาจารย์อีกส่วนหนึ่ง ไม่ได้มีบทบาทในการศึกษาค้นคว้าเรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านเลย ไม่ว่าจะเป็นแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ หรือแหล่งข้อมูลทุติยภูมิก็ตาม คือ สาเหตุจากการไม่มีเวลา โดยสาเหตุใหญ่คือ ใช้เวลาทั้งหมดทำการสอนและทำการฝึกซ้อมการแสดง (ดังแสดงไว้ในตารางที่ 14 และ ตารางที่ 23) จากการสำรวจข้อเท็จจริงพบว่า อาจารย์ภาควิชานาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์ส่วนใหญ่ มีชั่วโมงสอนถึง 20-40 คาบต่อสัปดาห์ เพราะการเรียนการสอนของวิทยาลัยนาฏศิลป์นั้นจะเน้นการฝึกภาคปฏิบัติในวิชาศิลปะเป็นหลัก โดยในชั้นเรียนหนึ่งจะมีชั่วโมงเรียนวิชาศิลปะ วันละ 2-4 คาบ สัปดาห์ละ 10-20 คาบ และอาจารย์ 1 คน ส่วนใหญ่จะสอน 2 ชั้นเรียน เฉลี่ยแล้วต้องสอนสัปดาห์ละ 20-40 คาบ ซึ่งนับว่าเป็นภาระที่หนักและเหน็ดเหนื่อยมาก ดังนั้นอาจารย์จึงไม่มีเวลาที่จะสนใจศึกษา

ค้นคว้า หรือออกไปเก็บข้อมูล เรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้าน ตามตำบล หมู่บ้านต่าง ๆ นอกเหนือจาก การสอนแล้ว อาจารย์ยังจะต้องทำหน้าที่ฝึกซ้อมการแสดงในเวลากลางวัน และควบคุมหรือออก แสดงในเวลากลางคืน เวลาที่จะว่างจริง ๆ ก็คือวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ซึ่งอาจารย์ ส่วนใหญ่ ตอบว่า ต้องการฝึกฝนอยู่กับครอบครัว และบางคนก็ไปเรียนไปศึกษาต่อในวันเสาร์-อาทิตย์ นี้อาจเพิ่มคุณวุฒิและเพิ่มพูนความรู้ประสบการณ์ เวลาที่จะแบ่งให้การศึกษาค้นคว้าเรื่องนาฏศิลป์ พื้นบ้านจึงมีน้อย นอกจากอาจารย์ที่สนใจใฝ่ใจจริง ๆ เท่านั้นถึงจะทำ โดยเสียสละเวลา และความสุขส่วนตัวเดินทางไป (สมบัติ แก้วสุจริต, สัมภาษณ์, 28 ธันวาคม 2533)

บทบาทด้านการวิจัยนาฏศิลป์พื้นบ้าน จากการวิจัยพบว่า ไม่มีอาจารย์ ภาควิชานาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านเลย สาเหตุที่สำคัญ ที่สุดที่อาจารย์ตอบว่า ไม่ได้ทำการวิจัย คือ ไม่มีความรู้เรื่องระเบียบวิธีวิจัย ร้อยละ 85.7 (ดังแสดงไว้ในตารางที่ 25) ทั้งนี้เป็นเพราะเหตุว่า อาจารย์ส่วนใหญ่จะจบการศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งในหลักสูตรการเรียนการสอนระดับปริญญาตรีนี้ ยังไม่มีวิชาที่สอนเกี่ยวกับการวิจัย แม้ว่าในที่สุดท้ายนักศึกษาจะต้องทำวิทยานิพนธ์ แต่ก็ยังไม่ได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยอย่างเต็มรูปแบบ ดังนั้นอาจารย์ส่วนใหญ่จึงตอบว่าไม่มีความรู้เรื่องระเบียบวิธีวิจัย

จากข้อค้นพบนี้ แสดงให้เห็นว่าวิทยาลัยนาฏศิลป์ เป็นสถาบันที่เน้นหนัก ด้านการสอน หรือ ถ่ายทอดความรู้ และเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตบุคลากรเพื่อออกมาเป็นครู เป็นศิลปิน หรือ เพื่อประกอบอาชีพต่าง ๆ มากกว่าที่ทำหน้าที่ค้นคว้าวิจัยเพื่อแสวงหาความรู้ใหม่ เหมือนสถาบันอุดมศึกษาหรือ มหาวิทยาลัย ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะลักษณะพิเศษของสถาบัน ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาวิชาชีพเฉพาะทาง และมีลักษณะคล้ายโรงเรียนมัธยมมากกว่าสถาบัน อุดมศึกษา ทั้งนี้เป็นเพราะวิทยาลัยจัดการศึกษาในระดับมัธยมถึง 6 ปี แต่จัดการศึกษาในระดับ อุดมศึกษาเพียง 2 ปีเท่านั้น (ดังแสดงไว้ในแผนภูมิที่ 2) และถึงแม้ว่างานค้นคว้า วิจัย จะ เป็นจุดมุ่งหมายหนึ่งของการก่อตั้งวิทยาลัย แต่ก็ดูเหมือนว่า จุดมุ่งหมายนี้เป็นเพียงตัวหนังสือที่ เขียนไว้ ยังไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นจริง เป็นจังแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม ในอนาคตวิทยาลัยนาฏศิลป์ย่อมจะต้องมีการพัฒนาตนเอง ให้ก้าวไปสู่การเป็นสถาบันอุดมศึกษาอย่างสมบูรณ์แบบ ซึ่งก็มีความพยายามผลักดันให้วิทยาลัย นาฏศิลป์มีพระราชบัญญัติเป็นของตนเอง เพื่อที่จะสามารถเปิดสอนถึงระดับปริญญาตรี ซึ่งปัจจุบันนี้ ถึงแม้วิทยาลัยนาฏศิลป์กรุงเทพ จะสามารถเปิดสอนถึงระดับปริญญาตรี แต่ก็ต้องเข้าร่วมสมทบกับ

ค้นคว้า หรือออกไปเก็บข้อมูล เรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้าน ตามตำบล หมู่บ้านต่าง ๆ นอกเหนือจาก การสอนแล้ว อาจารย์ยังจะต้องทำหน้าที่ฝึกซ้อมการแสดงในเวลากลางวัน และควบคุมหรือออก แสดงในเวลากลางคืน เวลาที่จะว่างจริง ๆ ก็คือวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ซึ่งอาจารย์ ส่วนใหญ่ ตอบว่า ต้องการพักผ่อนอยู่กับครอบครัว และบางคนก็ไปเรียนไปศึกษาต่อในวันเสาร์-อาทิตย์ เพื่อเพิ่มคุณวุฒิและเพิ่มพูนความรู้ประสบการณ์ เวลาที่จะแบ่งให้การศึกษาค้นคว้า เรื่องนาฏศิลป์ พื้นบ้านจึงมีน้อย นอกจากอาจารย์ที่สนใจใฝ่ใจจริง ๆ เท่านั้นถึงจะทำ โดยเสียสละเวลา และความสุขส่วนตัวเดินทางไป (สมบัติ แก้วสุจริต, สัมภาษณ์, 28 ธันวาคม 2533)

บทบาทด้านการวิจัยนาฏศิลป์พื้นบ้าน จากการวิจัยพบว่า ไม่มีอาจารย์ ภาควิชานาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านเลย สาเหตุที่สำคัญ ที่สุดที่อาจารย์ตอบว่า ไม่ได้ทำการวิจัย คือ ไม่มีความรู้เรื่องระเบียบวิธีวิจัย ร้อยละ 85.7 (ดังแสดงไว้ในตารางที่ 25) ทั้งนี้เป็นเพราะเหตุว่า อาจารย์ส่วนใหญ่จะจบการศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งในหลักสูตรการเรียนการสอนระดับปริญญาตรีนี้ ยังไม่มีวิชาที่สอนเกี่ยวกับการวิจัย แม้ว่าในปีสุดท้ายนักศึกษาจะต้องทำวิทยานิพนธ์ แต่ก็ยังไม่ได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยอย่างเต็มรูปแบบ ดังนั้นอาจารย์ส่วนใหญ่จึงตอบว่า ไม่มีความรู้เรื่องระเบียบวิธีวิจัย

จากข้อค้นพบนี้ แสดงให้เห็นว่าวิทยาลัยนาฏศิลป์ เป็นสถาบันที่เน้นหนัก ด้านการสอน หรือ ถ่ายทอดความรู้ และเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตบุคลากรเพื่อออกมาเป็นครู เป็นศิลปิน หรือ เพื่อประกอบอาชีพต่าง ๆ มากกว่าที่ทำหน้าที่ค้นคว้าวิจัยเพื่อแสวงหาความรู้ใหม่ เหมือนสถาบันอุดมศึกษาหรือ มหาวิทยาลัย ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะลักษณะพิเศษของสถาบัน ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาวชิชาชีพพิเศษเฉพาะทาง มุ่งที่จะอนุรักษ์ศิลปะทางด้านนาฏศิลป์และดนตรีไว้ แล้วนำการถ่ายทอดแก่เยาวชนคนรุ่นใหม่ เพื่อสืบสายใยแห่งความรู้ และสืบทอดให้เป็นมรดก ทางด้านวัฒนธรรมของชาติต่อไป ถึงแม้ว่างานค้นคว้า วิจัย จะเป็นจุดมุ่งหมายหนึ่งของการ ก่อตั้งวิทยาลัย แต่ก็ดูเหมือนว่า จุดมุ่งหมายนี้เป็นเพียงตัวหนังสือที่เขียนไว้ ยังไม่ได้รับการ ปฏิบัติอย่าง เป็นจริง เป็นจังแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม ในอนาคตวิทยาลัยนาฏศิลป์ย่อมจะต้องมีการพัฒนาตนเอง ให้ก้าวไปสู่การเป็นสถาบันอุดมศึกษาอย่างสมบูรณ์แบบ ซึ่งก็มีความพยายามผลักดันให้วิทยาลัย นาฏศิลป์มีพระราชบัญญัติเป็นของตนเอง เพื่อที่จะสามารถเปิดสอนถึงระดับปริญญาตรี ซึ่งปัจจุบันนี้ ถึงแม้วิทยาลัยนาฏศิลป์กรุงเทพ จะสามารถเปิดสอนถึงระดับปริญญาตรี แต่ก็ต้องเข้าร่วมสมทบกับ

วิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล เพราะเหตุว่าไม่มีพระราชบัญญัติเป็นของตนเองดังกล่าวมาแล้ว (กองศิลปศึกษา, 253๑) ดังนั้น เมื่อวิทยาลัยนาฏศิลปพยายามจะยกฐานะตนเองให้เป็นสถาบันอุดมศึกษา ก็จำเป็นต้องแสดงความรู้ความสามารถของตนเอง โดยปฏิบัติการกิจของสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 4 ประการ คือ สอน วิจัย บริการทางวิชาการแก่ชุมชน และทำนุบำรุงเผยแพร่วัฒนธรรมได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งภารกิจทางด้านการสอน การบริการทางวิชาการแก่ชุมชน และทำนุบำรุงเผยแพร่วัฒนธรรม เป็นหน้าที่ซึ่งวิทยาลัยนาฏศิลปปฏิบัติโดยเข้มแข็งอยู่แล้ว จะเหลืออยู่ก็เพียงแต่ ภารกิจในด้านการค้นคว้าวิจัย แสวงหาความรู้ใหม่ซึ่ง วิทยาลัยนาฏศิลป เรียกได้ว่าไม่ได้ทำเลย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเร่งสนับสนุนบทบาทด้านนี้ โดยการเตรียมบุคลากร คือ ครู อาจารย์ และวัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ ให้พร้อมที่สุด เพื่อมุ่งมั่นไปสู่การเป็นสถาบันอุดมศึกษาอย่างครบถ้วนสมบูรณ์แบบต่อไป

1.2 บทบาทในการเผยแพร่ นาฏศิลป์พื้นบ้าน

1.2.1 บทบาทในการเผยแพร่ นาฏศิลป์พื้นบ้านด้วยการสอน หรือ ถ่ายทอดสืบต่อไป

จากการศึกษาวิจัย พบว่า อาจารย์ที่มีบทบาทด้านการสอน นาฏศิลป์พื้นบ้านมีจำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 81.๐ ของอาจารย์ที่มีบทบาทในการอนุรักษ์ทั้งหมด (ดังแสดงไว้ในตารางที่ 3) ซึ่งก็แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าบทบาทเด่นที่สุดอย่างหนึ่งของอาจารย์ภาควิชา นาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป คือ บทบาทด้านการสอน ซึ่งก็เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของวิทยาลัยนาฏศิลปในข้อแรกที่ว่า "เพื่อให้การศึกษาอบรม และผลิตครู ศิลปิน บุคลากรผู้ทำหน้าที่อนุรักษ์ พัฒนา ส่งเสริม เผยแพร่ ศิลปวัฒนธรรมด้านนาฏศิลป์ดนตรี" (กองศิลปศึกษา : 253๑) และก็เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการก่อตั้งสถาบันการศึกษาโดยทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัย วิทยาลัยครู หรือสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ก็มีจุดมุ่งหมายหลัก คือ การสอนทั้งสิ้น และอาจารย์ทุกสถาบันก็มีหน้าที่ในการสอนเป็นหลัก เช่นงานวิจัยของ สวัสดิ์ สุคนธ์ (2522) ที่พบว่า บทบาทและความรับผิดชอบของอาจารย์ในวิทยาลัยครูในภาคใต้ เกี่ยวกับการปฏิบัติงานจริงปรากฏว่า ผู้บริหารและอาจารย์ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานด้านการสอนอยู่ในเกณฑ์มากเป็นอันดับหนึ่ง ปฤศณา กุวานันท์ (2518) ทำการวิจัยเรื่อง ลักษณะหน้าที่การงานของอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหิดล พบว่า อาจารย์เกือบทั้งหมด ร้อยละ 96.4 ทำหน้าที่ในการ

สอน ดังนั้น บทบาทที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์พื้นบ้านที่สำคัญที่สุด ของอาจารย์ภาควิชานาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์ ก็คือ บทบาทด้านการสอน เช่นเดียวกับสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ทั่วไป

สำหรับปัญหาอุปสรรคที่อาจารย์พบในการสอนนาฏศิลป์พื้นบ้าน มากที่สุด คือ ปัญหาตัวผู้เรียน โดยเฉพาะตัวผู้เรียนหรือผู้รับการถ่ายทอดที่เป็นบุคคลภายนอก มิใช่เด็กเรียนนักศึกษาของวิทยาลัย ปัญหาที่พบมากคือ ตัวผู้เรียนไม่มีพื้นฐานมาก่อน และ ไม่มีความสนใจอย่างแท้จริง สำหรับปัญหานี้เป็นปัญหาที่มักพบเสมอในการสอนวิชาที่เป็นภาค ปฏิบัติทั่ว ๆ ไป ไม่ว่าจะเป็นวิชาพลศึกษา นาฏศิลป์ ดนตรี งานฝีมือช่าง ฯลฯ ซึ่งอาจารย์ จะต้องทำความเข้าใจในปัญหาและหาวิธีแก้ไขให้ได้ เพราะตามปรกติแล้ว วิชานาฏศิลป์ ไม่ว่าจะเป็นนาฏศิลป์ไทย หรือ นาฏศิลป์พื้นบ้าน เป็นวิชาที่ใช้ทักษะ ความชำนาญเฉพาะตัว และต้องฝึกฝนเป็นระยะเวลาอันยาวนานจึงจะได้ผลดี (อาคม สายาคม : 2525) การที่จะสอนบุคคล ในระยะเวลาสั้น ๆ ให้ชำนาญในวิชาการนาฏศิลป์ย่อมเป็นไปได้ และวิชาการทางด้าน นาฏศิลป์นี้ ทุกคนต่างย่อมไม่รู้ไม่ทราบ ไม่มีพื้นฐานมาก่อนทั้งสิ้น จึงเป็นหน้าที่ของอาจารย์ที่จะ เป็นผู้วางรากฐานให้ผู้เข้าอบรมทั้งหลาย ทั้งนี้เพื่อเวลาในโอกาสหน้า ถ้าบุคคลเหล่านี้มีโอกาส ได้เข้ารับการอบรมอีก ก็จะศึกษาได้รวดเร็วยิ่งขึ้น สำหรับปัญหาที่ผู้เข้าอบรมไม่สนใจอย่าง แท้จริงนั้น คงมาจากกลุ่มบุคคลที่ต้องมาอบรมเพราะหน้าที่ราชการส่งมา เป็นการมาเข้ารับการ อบรมตามคำสั่ง ซึ่งเป็นเรื่องที่อาจารย์เองคงแก้ไขอะไรไม่ได้ เป็นเรื่องของตัวผู้เข้าอบรม เอง และต้นสังกัด จะต้องเร่งรัดติดตามกันเอาเอง อาจารย์ผู้สอนคงจะทำได้เพียงแต่หาวิธี การอบรมให้ง่ายขึ้น สนุกสนานขึ้น มีวิธีแปลก ๆ ใหม่ ๆ เพื่อชักจูงให้ผู้เข้าอบรมเหล่านี้มีความ สนใจเพิ่มขึ้น

สำหรับปัญหาสำคัญอีกปัญหาหนึ่งคือ ปัญหาการขาดแคลนอุปกรณ์ การสอน เช่น หนังสือ ตำรา เทปบันทึกเสียง วิดีโอ เป็นต้น ซึ่งปัญหาการขาดแคลน อุปกรณ์ประกอบการเรียน การสอน โดยเฉพาะหนังสือ ตำรา ต่าง ๆ ที่จะให้นักศึกษาได้ ค้นคว้าหาความรู้ นับได้ว่าเป็นปัญหาสำคัญยิ่งของวงการนาฏศิลป์ไทยในปัจจุบัน เพราะครู อาจารย์รุ่นเก่า ๆ ที่มีความรู้ความชำนาญอย่างแท้จริงในเรื่องนาฏศิลป์นั้น ส่วนใหญ่มักจะไม่มี ความรู้ ความชำนาญในเรื่องการเขียน ครูอาจารย์เหล่านี้เป็นนักแสดง นักปฏิบัติ มากกว่าเป็น นักวิชาการ (สมบัติ แก้วสุจริต, สัมภาษณ์, 28 ธันวาคม 2533) แต่โบราณมานั้น การถ่ายทอด วิชาความรู้ด้านนาฏศิลป์จะใช้วิธีการถ่ายทอดตัวต่อตัว ปากต่อปาก และฝึกปฏิบัติอย่างหนัก ครู อาจารย์จะมอบความรู้ให้ลูกศิษย์ได้ ก็ต้องพิจารณาองค์ประกอบหลายอย่างในตัวลูกศิษย์คนนั้น

เช่น ทัศนียภาพ ความมีน้ำใจ ความกตัญญูรู้คุณ เป็นต้น ถ้าครูอาจารย์พอใจศิษย์ผู้ใดมาก ก็จะมอบความรู้ให้มาก พอใจผู้ใดน้อย ก็ให้ความรู้ลดน้อยเป็นลำดับไป ตามกำลังสติปัญญาของศิษย์ผู้นั้นด้วย เหตุฉะนั้นเองที่ทำให้ครู อาจารย์ สมัยโบราณไม่ได้เขียนไม่ได้บันทึกความรู้ที่ตนมีไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ความรู้นี้จะอยู่ติดกับตัว บางทีความรู้ที่ดี ๆ ที่มีอยู่ในตัวครูก็ตายไปพร้อมกับตัวครูก็มีเป็นอันมาก ซึ่งก็นับว่าเป็นที่น่าเสียดายยิ่ง

พอล่วงสู่ยุคปัจจุบัน วิชานาฏศิลป์กลายเป็นศาสตร์สาขาหนึ่งที่ต้องเรียนรู้กันในสถาบันการศึกษา มีการเขียนหลักสูตรขึ้นอย่างเป็นระบบ และจำเป็นต้องมีการวัดผลประเมินผล ตำราเรียนก็เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้เป็นเครื่องมือให้นักเรียนนักศึกษาใช้เป็นคู่มือในการศึกษาหาความรู้ แต่ปรากฏว่า หนังสือ ตำรา ด้านศาสตร์วิชานี้หาได้ยากยิ่ง ครูอาจารย์รุ่นใหม่ ๆ ก็ไม่มีการเขียนขึ้นมาด้วยสาเหตุต่าง ๆ กัน ผู้ที่เขียนที่แต่งขึ้นส่วนใหญ่ก็กลับกลายเป็นบุคคลนอกวงการ เป็นนักวิชาการมิใช่ นักปฏิบัติ หรือ ผู้รู้จริง ทำให้ตำรา หรือ เรื่องที่เขียนขึ้นผิดเพี้ยนไปจากความจริงแทนที่จะเป็นผลดีกลับกลายเป็นผลเสีย ต้องมาถกเถียงกันว่า สิ่งไหนผิดสิ่งไหนถูกกลายเป็นปัญหาขึ้นมาอีก (สมบัติ แก้วสุจริต, สัมภาษณ์, 28 ธันวาคม 2533) ดังนั้นปัญหาเรื่องการขาดหนังสือ ตำรา ด้านนาฏศิลป์ หรือ ตำรานาฏศิลป์ที่มีอยู่ไม่มีคุณภาพจึงกลายเป็นปัญหาใหญ่ของวงการศึกษาศาสตร์สาขานาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์พื้นบ้านในปัจจุบัน รวมทั้งในวิทยาลัยนาฏศิลป์ด้วย

นอกจากขาดหนังสือ ตำราแล้ว อุปกรณ์หรือสื่อทันสมัยต่าง ๆ ที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนการสอนในวิทยาลัยนาฏศิลป์ก็ขาดแคลนเป็นอันมาก ไม่ว่าจะเป็นเครื่องเทปบันทึกเสียง วิดีโอ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายข้ามศีรษะ ฯลฯ วิทยาลัยนาฏศิลป์บางแห่งไม่มีห้องโสตทัศนูปกรณ์ บางแห่งถึงแม้จะมีโดยดัดแปลงใช้ห้องเรียนธรรมดา ๆ ก็ไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร ไม่สามารถเก็บเสียงหรือทำเป็นห้องมืดได้ บางแห่งอุปกรณ์ครบแต่ไม่สามารถใช้ได้เพราะชำรุด บางแห่งอุปกรณ์สำคัญ ๆ เช่น เครื่องถ่ายวิดีโอ ก็ไม่มี ทำให้ไม่สามารถสอนนักเรียนนักศึกษาอย่างมีคุณภาพสูงสุดได้ และที่น่าสังเกตุ คือ วิทยาลัยนาฏศิลป์ทั้ง 9 แห่ง ไม่มีวิทยาลัยใด มีเครื่องไมโครคอมพิวเตอร์เลย ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าห่วงมากกว่าถ้าวิทยาลัยนาฏศิลป์จะพัฒนางาน ด้านการเรียนการสอนแต่ยังขาดอุปกรณ์ทันสมัย เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ ดังเช่น สถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ การที่จะบรรลุถึงความสำเร็จก็คงจะยากลำบากเป็นแน่

1.2.2 บทบาทการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมผ่านบ้านด้วยการแสดง

จากการศึกษาวิจัย พบว่า อาจารย์ที่มีบทบาทด้านการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมผ่านบ้าน ด้วยการแสดง มีถึงร้อยละ 97.4 (ดังแสดงไว้ในตารางที่ 3) ซึ่งนับว่าเป็นจำนวนที่สูงมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่าจุดมุ่งหมายหนึ่งของวิทยาลัยนาฏศิลป์ทุกแห่ง ก็คือ "เป็นหน่วยจัดการแสดงเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมด้านนาฏศิลป์ดนตรีของกรมศิลปากรในส่วนภูมิภาค" (กองศิลปศึกษา : 2530) การเผยแพร่ศิลปะทางด้านนาฏศิลป์และดนตรีที่ได้ผล และคนดูรู้สึกชื่นชอบมากที่สุด ก็คือ การแสดง เพราะเป็นการให้ทั้งความรู้ และความบันเทิงแก่คนดู แม้กระทั่งการที่จะแสดงวัฒนธรรมไทย ให้ชาวต่างประเทศได้รับรู้ ศิลปะทางด้านนาฏศิลป์ดนตรี มักจะได้รับการคัดเลือก และได้รับเกียรติให้เป็นตัวแทนเสมอ (คึกฤทธิ์ ปราโมช : 2520) ดังนั้น หน้าที่ในการเผยแพร่การแสดงนาฏศิลป์ดนตรีไทย และพื้นบ้าน จึงเป็นหน้าที่สำคัญอันดับแรก ๆ ของวิทยาลัยนาฏศิลป์ ควบคู่ไปกับการสอน (สวัสดิ์ ปิยะกาญจน์, สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน 2533) และอาจารย์ส่วนใหญ่จึงมีบทบาทในการเผยแพร่การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านแทบจะครบทุกคน

สำหรับประเภทนาฏศิลป์พื้นบ้านที่นำออกแสดงมากที่สุด คือ ประเภทระบำรำฟ้อนพื้นบ้านจำนวนร้อยละ 92.9 (ดังแสดงไว้ในตารางที่ 35) ซึ่งก็สอดคล้องกับบทบาทในการศึกษาค้นคว้า การพัฒนา และการสอนนาฏศิลป์พื้นบ้าน ของอาจารย์ซึ่งจะเน้นในเรื่องระบำรำฟ้อนพื้นบ้านเป็นหลัก ซึ่งความสอดคล้องสัมพันธ์กัน ของบทบาทหลักทั้ง 4 ด้านของอาจารย์ คือ การศึกษา ค้นคว้า การพัฒนา การสอน และการเผยแพร่ด้วยการแสดงนี้ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า อาจารย์ภาควิชานาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์นั้น มีความเชี่ยวชาญและชำนาญในเรื่องระบำรำฟ้อนพื้นบ้านเป็นหลัก โดยไม่มีความเชี่ยวชาญและชำนาญในเรื่องละครพื้นบ้าน และเพลงพื้นบ้านเท่าใดนัก

ที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง คือ นาฏศิลป์พื้นบ้านประเภทระบำรำฟ้อนพื้นบ้าน ที่อาจารย์นำมาแสดงเผยแพร่นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นประเภทที่ปรับปรุงมาจากของพื้นบ้านดั้งเดิมแล้ว ทั้งนี้เพราะเหตุว่าการละเล่นพื้นบ้านดั้งเดิมของชาวบ้านนั้น เป็นการเล่นโดยชาวบ้าน และมักเกี่ยวเนื่องกับพิธีกรรม และความเชื่อต่าง ๆ เช่น การละเล่นดิงครกดิงสากของชาวบ้านในท้องถิ่นภาคอีสาน เป็นการละเล่นเพื่อเสี่ยงทายว่าฝนจะตกต้องตามฤดูกาลหรือไม่ จะมีน้ำมากน้ำน้อยพอที่จะทำไร่ไถนาเพียงไร โดยแบ่งผู้เล่นเป็น 2 ฝ่าย มาชกเยื้องกัน

สมมติเป็นฝ่ายฝนน้อย และฝนมาก หรือฝ่ายฝนตก ฝนไม่ตก ฝ่ายไหนชนะก็จะทายว่าปีนั้น เหตุการณ์จะเป็นอย่างไรที่เสี่ยงทาย การละเล่นทุกคนก็จะมาร่วมเล่นด้วยกันมาร่วมกันซึกเยอแล้ว ก็มีกองเชียร์ให้กำลังใจกัน ท่าทางก็ไม่มีอะไรมาก ก็แค่เล่นสนุกกัน แต่พอนำมาเป็นการแสดงบนเวที เพื่อจะสื่อให้ผู้ชมที่ต่างวัฒนธรรมประเพณีได้รับชม เพื่อให้ความรู้ในแง่การศึกษา และเพื่อความสนุกสนานในแง่การบันเทิงก็จำเป็นต้องปรับปรุงให้เป็นการแสดงที่สวยงามขึ้น พร้อมเพรียงมากขึ้น แต่งตัวงดงามแปลกตา สีล้นสดใส ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อความบันเทิงเป็นหลัก การที่จะนำเอาการเล่นดิงครกดิงสากแบบฉบับของจริงขึ้นบนเวทีจึงไม่อาจทำได้ ถ้ามองในแง่ความบันเทิงจึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุง และทุกชุดทุกระบำรำฟ้อนของพื้นบ้านก็ต้องปรับปรุงให้สวยงาม เหมาะกับการแสดงบนเวทีทั้งสิ้น (สุรพล วิรุฬกรักษ์, สัมภาษณ์, 19 ธันวาคม 2533)

ปัญหาอุปสรรคที่อาจารย์พบมากที่สุดในการเผยแพร่ด้วยการแสดง คือ ปัญหาเรื่องงบประมาณ ร้อยละ 42.0 รองลงมาก็เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องงบประมาณ คือ ปัญหาขาดแคลนอุปกรณ์ ร้อยละ 34.6 (ดังแสดงไว้ในตารางที่ 36) ซึ่งก็นับว่าเป็นปัญหาหลักของการทำงานทุกประเภท ทั้งนี้เนื่องจากการที่เศรษฐกิจของประเทศโดยรวมเจริญรุ่งเรืองอย่างรวดเร็ว ราคาสินค้า ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เพิ่มสูงขึ้น ในการจัดการแสดงเพื่อเผยแพร่แก่ประชาชนของวิทยาลัยนาฏศิลป์ก็ประสบปัญหานี้เพราะในบิงบประมาณหนึ่ง ๆ นั้น วิทยาลัยแต่ละแห่งได้รับงบเผยแพร่้อยมาก บางแห่งก็ไม่ได้เลย (จตุพร รัตนวราหะ, สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2533) แต่ในการแสดงทุกครั้งต้องมีค่าใช้จ่าย เช่น ค่าพาหนะ ค่าอาหาร ค่าเบี้ยเลี้ยง นักแสดง เป็นต้น วิทยาลัยนาฏศิลป์จะเรียกเก็บจากเจ้าของงาน หรือเจ้าภาพในราคาสูงก็ไม่ได้ เพราะส่วนใหญ่ก็เป็นผู้มีพระคุณและเป็นผู้มีอำนาจในจังหวัด บางครั้งต้องแสดงให้เห็นโดยไม่มีค่าใช้จ่ายตอบแทน เป็นงานช่วยเหลือสังคม การแสดงเก็บเงินก็ไม่สามารถทำได้ เพราะประชาชนคนไทยยังมีน้อยรายที่เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมการแสดงพื้นบ้านไทย จนกระทั่งยอมเสียเงินเข้ามาดู ดังนั้นการแสดงในบางครั้ง รายจ่ายมากกว่ารายรับ บางครั้งก็เสมอตัว บางครั้งก็ได้เงินเหลือพอประมาณ ก็ต้องนำมาซ่อมแซมอุปกรณ์การแสดงที่ชำรุด แต่ที่จะนำมาจัดซื้อของใหม่ ๆ นั้นเป็นเรื่องที่นับว่ายากยิ่ง และไม่เพียงพอ ต้องรองบประมาณสนับสนุนจากส่วนกลางอย่างเดียว การดำเนินการจัดการแสดงเผยแพร่แก่ประชาชนจึงมีปัญหาในเรื่องงบประมาณ (เสรี หวังในธรรม, สัมภาษณ์, 2 ธันวาคม 2533) ซึ่งก็ต้องรองจนกว่ารัฐบาลจะเห็นความสำคัญกับเรื่องศิลปวัฒนธรรมมากขึ้น ซึ่งคงเป็นเรื่องลำบากยากยิ่ง เพราะในปัจจุบันรัฐบาลสนใจปัญหาเศรษฐกิจมากกว่า ด้านวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น กรมศิลปากร

ได้รับงบประมาณ ปี 2535 น้อยกว่างบประมาณ ปี 2534 ซึ่งผิดหลักของงบประมาณที่จะต้องได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 15 ของปีงบประมาณที่ผ่านมา ซึ่งการให้งบประมาณน้อยลงเท่ากับไม่ให้ความสำคัญกับงานด้านศิลปวัฒนธรรม กรมศิลปากรนั้นได้รับงบประมาณน้อยกว่าร้อยละ 1 ของงบประมาณกระทรวงศึกษาธิการทั้งหมด และน้อยกว่าร้อยละ 0.26 ของงบประมาณรวมกันทั้งประเทศ (ทวีศักดิ์ เสนาณรงค์, 2533)

1.2.3 บทบาทในการเผยแพร่ศิลปกรรมพื้นบ้านด้วยการเขียน และผลิตสื่ออื่น ๆ

จากการวิจัย พบว่า อาจารย์ที่มีบทบาทในการเผยแพร่ศิลปกรรมพื้นบ้านด้วยการเขียน หรือ ผลิตสื่ออื่น ๆ มีจำนวนเพียง 5 คน คิดเป็นร้อยละ 4.3 ของอาจารย์ที่มีบทบาทในการอนุรักษ์ทั้งหมด (ดังแสดงไว้ในตารางที่ 3) งานเขียนส่วนใหญ่เป็นบทความลงตามวารสาร เอกสารต่าง ๆ ส่วนงานผลิตสื่ออื่น ๆ ส่วนใหญ่เป็นเทปบันทึกเสียง จากตัวเลขของอาจารย์ที่มีบทบาท ทำให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า อาจารย์ภาควิชาศิลปกรรมนั้น ให้ความสนใจปฏิบัติ คือ สอน และแสดงศิลปกรรมพื้นบ้าน มากกว่างานเขียนหนังสือ ตำรา หรือ บทความ ซึ่งเหตุผลสำคัญที่สุดที่อาจารย์ไม่มีผลงานการเขียน หรือผลิตสื่อเรื่องศิลปกรรมพื้นบ้าน คือ เหตุผลว่าตัวอาจารย์เองมีความรู้ไม่เพียงพอที่จะเขียนร้อยละ 60.5 (ดังแสดงไว้ในตารางที่ 40) ทั้งนี้สาเหตุเป็นเพราะว่า อาจารย์วิทยาลัยศิลปกรรมส่วนใหญ่อายุยังน้อย และเพิ่งเรียนจบ สาขาที่เรียนมาโดยตรงก็เป็นศิลปกรรมไทย มิใช่ศิลปกรรมพื้นบ้าน ทักษะการเขียนก็ไม่ได้รับการฝึกฝน แต่อย่างไรก็ตามสาเหตุนี้ คงจะเป็นปัญหาอุปสรรคเฉพาะในช่วงแรก ๆ ในชีวิตการรับราชการของอาจารย์ ถ้าเมื่อใดอาจารย์เหล่านี้มีความรู้ ประสบการณ์ คุณวุฒิ วิทยุติ เพิ่มขึ้น ปัญหาที่ตอบว่าไม่มีความรู้คงหมดไป ถ้าอาจารย์ได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม และฝึกฝนทักษะการเขียนอยู่อย่างสม่ำเสมอ

บทบาทในการเขียนหนังสือ ตำรา หรือ งานเขียนอื่น ๆ นี้ นอกจากตัวอาจารย์เองที่จะต้องพยายามผลิตผลงานของตนเองขึ้นมาแล้ว ผู้บริหารระดับสูงของกรมศิลปากรเอง ก็จำเป็นต้องให้การส่งเสริม สนับสนุน อาจารย์ในอีกทางหนึ่งเช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ซึ่งเห็นความสำคัญของการผลิตหนังสือ ตำรา ของอาจารย์ว่าสิ่งตีพิมพ์เหล่านี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ต่อกิจกรรมการพัฒนาการเรียนการสอน บรรดา

วิทยาลัยและมหาวิทยาลัยหลายแห่ง ต่างก็ได้จัดทำโครงการผลิตตำรา ซึ่งในรูปของสำนักพิมพ์ โครงการตำรา หน่วยผลิตตำราและเอกสารคำสอน ซึ่งก็รวมไปถึงโรงพิมพ์ และศูนย์หนังสือ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่สำคัญอย่างยิ่ง ดังนั้น หากกองศิลปศึกษา และกรมศิลปากร ต้องการที่จะพัฒนาวิทยาลัยในสังกัด ก็ต้องเล็งเห็นความสำคัญของโครงการประเภทนี้ด้วย และจะต้องพยายามผลักดันให้อาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลป์ ได้มีบทบาทด้านการเขียนหนังสือ ตำรา บทความด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านให้เพิ่มมากกว่าเดิม และใกล้เคียงกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ซึ่งมีจำนวนอาจารย์มีผลงานด้านการเขียนตำราถึงร้อยละ 71.4 (นางปราง เพ็ญศรี : 2528) ซึ่งถ้าเทียบกับวิทยาลัยนาฏศิลป์ซึ่งมีเพียงร้อยละ 4.3 จะเห็นว่าห่างไกลมาก

1.2.4 บทบาทในการเผยแพร่นาฏศิลป์พื้นบ้านด้วยการจัดกิจกรรม

วิชาการเพื่อบริการแก่ชุมชน

จากการวิจัย พบว่า อาจารย์ที่มีบทบาทในการเผยแพร่นาฏศิลป์พื้นบ้านด้วยการจัดกิจกรรมทางวิชาการเพื่อบริการแก่ชุมชน มีจำนวนร้อยละ 28.4 ของอาจารย์ที่มีบทบาทในการอนุรักษ์ทั้งหมด (ดังแสดงไว้ในตารางที่ 3) ซึ่งสาเหตุที่สำคัญที่สุดที่อาจารย์ส่วนใหญ่ไม่มีบทบาท คือ ไม่มีโอกาสเพราะการจัดกิจกรรมทางวิชาการของวิทยาลัยมีน้อย มีผู้ตอบถึงร้อยละ 73.3 (ดังแสดงไว้ในตารางที่ 46) ทั้งนี้เพราะเหตุที่ว่าวิทยาลัยนาฏศิลป์นั้น เน้นหนักในด้านการสอน และการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านมากกว่ากิจกรรมด้านอื่น ๆ ทำให้อาจารย์ซึ่งเป็นบุคลากรได้สังกัดของวิทยาลัยต้องปฏิบัติหน้าที่ตามนโยบายของวิทยาลัย การที่อาจารย์จะไปทำการร่วมอภิปราย สัมมนา บรรยาย ฯลฯ เรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านจึงมีโอกาสน้อยมาก อีกประการหนึ่งนี้วิทยาลัยนาฏศิลป์ ยังถือว่าเป็นสถาบันอุดมศึกษาน้องใหม่ เป็นสถาบันการศึกษาที่เพิ่งเริ่มก่อตั้ง มีประสบการณ์ในเชิงวิชาการน้อย การที่จะจัดงานอภิปราย สัมมนา ฯลฯ ทางวิชาการในระดับภูมิภาคหรือระดับประเทศ จึงยังติดขัดแทบทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านบุคลากร อาคารสถานที่ งบประมาณ ฯลฯ อีกทั้งปัจจุบันวิทยาลัยนาฏศิลป์ส่วนภูมิภาคแทบทุกแห่งกำลังประสบปัญหาที่มีผู้เรียนลดจำนวนลง ด้วยสาเหตุหลาย ๆ ประการประกอบกัน ผู้บริหารจึงมุ่งให้ความสำคัญกับเรื่องการเพิ่มจำนวนผู้เข้าเรียนให้สูงขึ้นเป็นอันดับแรก และมุ่งพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพ ให้ผู้จบการศึกษามีความรู้ด้านวิชาการ แข็งแกร่งเท่าวิชาด้านนาฏศิลป์และดนตรี (สวัสดิ์ ปิยะกาญจน์, สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน

2533) ดังนั้นงานด้านการบริการทางวิชาการแก่ชุมชนของวิทยาลัยนาฏศิลป์ ในเรื่องของนาฏศิลป์พื้นบ้านจึงยังขาดการปฏิบัติให้มากขึ้นเท่าที่ควรจะเป็น

สำหรับกิจกรรมทางวิชาการที่อาจารย์มีส่วนร่วมในการจัดเพื่อเผยแพร่ความรู้เรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านแก่ชุมชนมากที่สุด คือ การจัดนิทรรศการ ร้อยละ 66.7 (ดังแสดงไว้ในตารางที่ 43) ซึ่งก็สอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤทธิ์ ศิริวรรณ (2526) วันทนา ไชยกิจ (2526) สธน โรจนตระกูล (2526) ที่พบว่า ลักษณะงานที่วิทยาลัยครูเขตภาคใต้, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง มีต่อการทำนุบำรุงวัฒนธรรมของชาติมากที่สุด ก็คือ การจัดนิทรรศการ ส่วน ปัญหาที่พบมากที่สุด ในการจัดกิจกรรมทางวิชาการของอาจารย์ คือ ปัญหาเรื่องงบประมาณ ซึ่งเป็นปัญหาเดียวกับการดำเนินบทบาทด้านอื่น ๆ ของอาจารย์เท่าที่กล่าวมา

2. บทบาทในการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน

จากการวิจัย พบว่า อาจารย์ที่มีบทบาทในการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้านมีจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 20.2 น้อยกว่าอาจารย์ที่ไม่มีบทบาท

ประเภทนาฏศิลป์พื้นบ้านที่อาจารย์พัฒนามากที่สุด คือ ประเภทบ่รำฟ้อนและต่อสู้นั้นบ้าน ซึ่งเป็นเพราะว่านาฏศิลป์ประเภทนี้มีลักษณะที่เป็นธรรมชาติอย่างหนึ่ง คือ เปลี่ยนแปลง ปรับตัวไปตามสภาพของสังคมอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นจึงเป็นการง่ายที่อาจารย์จะทำการพัฒนาโดยไม่มีแรงต่อต้านจากชุมชนอย่างรุนแรง ยกเว้นนาฏศิลป์พื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม ซึ่งอาจารย์จะต้องมีความระมัดระวังเป็นอย่างมาก เพราะเป็นเรื่องที่กระทบกับจิตใจของประชาชน

สำหรับนาฏศิลป์พื้นบ้านอีก 2 ประเภท คือ ประเภทเพลงพื้นบ้าน และประเภทละครพื้นบ้าน อาจารย์เข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาน้อยมาก หรือแทบจะเรียกได้ว่า ไม่มีบทบาทเลย ทั้งนี้เป็นเพราะว่านาฏศิลป์พื้นบ้านทั้ง 2 ประเภทมีขนบธรรมเนียมการเล่นเป็นการเฉพาะ และลึกซึ้งยากที่จะเข้าใจ และอาจารย์เองก็ฝึกฝนปฏิบัติยาก โดยเฉพาะอุปสรรคทางด้านภาษา ดังนั้นจึงมีอาจารย์ที่เชี่ยวชาญนาฏศิลป์พื้นบ้านทั้ง 2 ประเภทน้อยมาก เมื่ออาจารย์ขาดความเชี่ยวชาญ จึงไม่สามารถเข้าไปพัฒนาในสิ่งที่ตนเองยังไม่ลึกซึ้งได้ แต่อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า นาฏศิลป์พื้นบ้าน ประเภทละครพื้นบ้าน และประเภทเพลงพื้นบ้านนั้น ถึงแม้จะได้รับ

ความสนใจที่จะพัฒนาสร้างสรรค์จากอาจารย์น้อย แต่นาฏศิลป์พื้นบ้านทั้ง 2 ประเภท ก็พัฒนาตนเองอยู่เสมอ สาเหตุสำคัญ คือ นาฏศิลป์พื้นบ้านทั้ง 2 ประเภทนี้ สามารถยึดเป็นอาชีพได้ ไม่ว่าจะเป็นละครพื้นบ้าน เช่น ลิเก หมอลำ หนังตลุง ฯลฯ หรือเพลงพื้นบ้าน เช่น ลำตัด เพลงฉ่อย เพลงอีแซว ฯลฯ ต่างก็มีคณะที่ตั้งขึ้นเป็นคณะนักแสดงอาชีพ สามารถหาเงินเลี้ยงตนเองได้ และด้วยเหตุที่เป็นการแสดงอาชีพ ก็ย่อมที่ต้องพัฒนาปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ เพื่อเอาใจคนดูและคนว่าจ้าง นาฏศิลป์พื้นบ้านทั้ง 2 ประเภท จึงไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ พัฒนาการตนเองไปเรื่อย ๆ จึงไม่น่าเป็นห่วงว่าจะสูญหายไป อาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลป์ควรจะทำแต่หน้าที่ในการอนุรักษ์การละเล่นการแสดงแบบฉบับของเดิมไว้ โดยเก็บไว้ในรูปของสื่อวิดีโอ รูปภาพ สไลด์ หรือสื่ออื่น ๆ (ธนู บุญยรัตนพันธ์, สัมภาษณ์, 4 ธันวาคม 2533)

สำหรับอาจารย์อีกส่วนหนึ่งที่ไม่มิมบทบาทในการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน ซึ่งนับว่าเป็นส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 79.8 ได้ตอบว่า สาเหตุที่สำคัญที่สุดที่ไม่ได้เข้าไปมิมบทบาทในการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน คือ ไม่มีโอกาส เพราะไม่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหาร มีจำนวนร้อยละ 46.3 (ดังแสดงไว้ในตารางที่ 53) ทั้งนี้เพราะในการบริหารงานของวิทยาลัยนาฏศิลป์นั้น ผู้อำนวยการวิทยาลัยจะเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด มีอำนาจสั่งการในทุกเรื่อง และด้วยเหตุที่วิทยาลัยนาฏศิลป์มิมบทบาทเด่นในด้านการแสดงเผยแพร่ นาฏศิลป์ดนตรีไทย รวมทั้งนาฏศิลป์ดนตรีพื้นบ้านด้วย ดังนั้นผู้บริหารจึงจำเป็นต้องสรรหาการแสดงชุดใหม่ ๆ มานำเสนอต่อประชาชนผู้รับชมอยู่เสมอเพื่อมิให้เกิดการซ้ำซากเจนาตา อีกทั้งในระยะ 4-5 ปีที่ผ่านมา กองศิลปศึกษา กรมศิลปากร มีนโยบายมอบหมายให้วิทยาลัยนาฏศิลป์ทุกแห่ง คิดค้นประดิษฐ์สร้างสรรคพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้านชุดใหม่ ๆ แล้วนำมาสัมมนา และเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญของกรมศิลปากร เพื่อแก้ไขปรับปรุงให้ดีมีมาตรฐานตามแบบฉบับของกรมศิลปากร เพื่อนำออกแสดงสู่สายตาผู้ชมต่อไป ด้วยเหตุนี้ ในทุกปีวิทยาลัยนาฏศิลป์ทุกแห่งจึงจำเป็นต้องสร้างสรรคพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้านชุดใหม่ ๆ ขึ้นมา ผู้บริหารจึงได้จัดตั้งหรือมอบหมายให้อาจารย์บางชุด บางกลุ่มไปศึกษาค้นคว้าถึงการละเล่นของชาวบ้าน หรือการประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิต ของชาวบ้าน เพื่อนำมาปรับปรุงดัดแปลงเป็นการแสดงต่อไป และอาจารย์ที่ได้รับคัดเลือกนี้ ก็จะมีผู้เชี่ยวชาญเรื่องพื้นบ้านเป็นพิเศษ ผู้บริหารก็จะมอบความไว้วางใจให้ทำงานเป็นประจำทุก ๆ ปี ทำให้อาจารย์บางส่วนไม่ได้รับการมอบหมายให้คิดพัฒนาสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้าน จึงทำให้อาจารย์ตอบว่าไม่ได้รับโอกาสดังกล่าว

สาเหตุสำคัญที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง ที่อาจารย์บางส่วนไม่มีบทบาทในการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้านคือ ไม่เห็นด้วยกับการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน มีจำนวนอาจารย์ที่ให้เหตุผลนี้ มีจำนวนร้อยละ 27.4 ประเด็นที่น่าพิจารณาคืออาจารย์ในกลุ่มนี้เห็นว่านาฏศิลป์หรือการละเล่นพื้นบ้านดั้งเดิมนั้น ไม่สมควรที่ถูกดัดแปลงพัฒนาให้ผิดเพี้ยนไปจากของเดิม เพราะนาฏศิลป์พื้นบ้านแบบดั้งเดิมของชาวบ้าน ถูกคิดค้นประดิษฐ์ขึ้นมาด้วยชีวิตจิตใจ จิตวิญญาณ ของชาวบ้าน โดยผูกพันกับความเชื่อ ศาสนาและอื่น ๆ เรียกว่าเป็น "ศิลปะบริสุทธิ์" มีความงดงาม สมบูรณ์แบบในตัวเอง เป็นความงดงามตามแบบฉบับของชาวบ้านจริง ๆ ดังนั้น จึงควรจะอนุรักษ์ไว้ในแบบฉบับดั้งเดิม ไม่ควรที่กรมศิลปากรจะเข้าไปแตะต้อง ซึ่งจะทำให้ผิดเพี้ยน ผิดแบบ เป็นนาฏศิลป์พื้นบ้านฉบับกรมศิลปากร ที่มีลักษณะ แบบแผน (form) เหมือนกันทั้งหมดทั่วทั้งประเทศ เป็นการเอานาฏศิลป์ของราชสำนักไปปรับเปลี่ยนนาฏศิลป์ของชาวบ้าน ซึ่งเป็นการทำลายคุณค่าความงามของศิลปะพื้นบ้านอันบริสุทธิ์ไปอย่างน่าเสียดาย อาจารย์ในกลุ่มนี้จึงไม่เห็นด้วยกับการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน

ปัจจุบันนี้ ความคิดในเรื่องการ "อนุรักษ์" และ "พัฒนา" ในเรื่องของศิลปวัฒนธรรมจึงค่อนข้างจะขัดแย้งกัน มีความคิดเห็นแตกแยกออกเป็นสองฝ่าย ต่างฝ่ายต่างมีเหตุผลของตัวเอง และล้วนแล้วแต่เป็นเหตุผลที่ดีน่ารับฟังทั้งสิ้น และเรื่องนี้น่าจะไม่มียุติที่แน่นอน สิ่งที่ดีที่สุดตอนนี้คงจะเป็นการ "เดินสายกลาง" นำความรู้ความคิดทั้งสองข้างมาประมวลแล้วนำสิ่งที่คิดว่าเหมาะที่สุด ดีที่สุด มาเลือกปฏิบัติกับนาฏศิลป์พื้นบ้านบางเรื่องบางอย่าง เพื่อมิให้นาฏศิลป์พื้นบ้านนั้น ๆ สูญหายไปโดยไร้ร่องรอย ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นนับว่าน่าเสียดายเป็นอย่างยิ่ง

3. ข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์และพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน

3.1 ข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้าน

จากการวิจัยพบว่า ข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านของบรรดาผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์พื้นบ้าน และของอาจารย์ภาควิชานาฏศิลป์ส่วนใหญ่ ให้ความสำคัญต่อการเก็บรวบรวมข้อมูล เรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านที่ยังคงเหลืออยู่ไว้ให้เร็วที่สุดและมากที่สุด ก่อนที่ศิลปะชนิดนี้จะสูญหายไป นั้นย่อมแสดงว่าทุก ๆ คนในวงการณ์นาฏศิลป์พื้นบ้าน ต่างตระหนักกัน

เป็นอย่างดีว่า นาฏศิลป์พื้นบ้านของไทยในปัจจุบันกำลังถูกคุกคามอย่างหนัก สาเหตุใหญ่ก็คือ การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวไทย โดยในปัจจุบันนี้ค่านิยมทางตะวันตกกำลังเข้ามามีอิทธิพลครอบงำจิตใจคนไทยรุ่นใหม่จนแทบหมดสิ้น การประกอบอาชีพทำนาที่คนไทยแต่ดั้งเดิมสืบทอดกันต่อ ๆ มาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษกำลังถูกคนรุ่นใหม่ปฏิเสธและหันหลังให้ โดยเหยียดหยามว่าเป็นงานชั้นต่ำ ไม่คู่ควรกับคนทันสมัย หนุ่มสาวในยุคปัจจุบันหันหน้าเข้าสู่โรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งตั้งอยู่ในเมืองหลวง ซึ่งมีแสงสีแพรวพราว มีสิ่งบันเทิงหลากหลายรูปแบบให้ได้ดูได้ชมและได้ร่วมสนุกสนาน คนไทยรุ่นใหม่นิยมฟังเพลงสตริงที่มีลีลาเร้าใจ มากกว่าที่จะฟังเพลงฉ่อย ลำตัด หมอลำ หรือลิเก เพลิดเพลินกับดูหนังฝรั่งตะวันตก มากกว่าที่จะมาดูหนังใหญ่หรือหนังตลกของไทย ดังนั้น ผู้เล่น ผู้ร้องหรือผู้ดู นาฏศิลป์พื้นบ้านจึงเหลือแต่คนรุ่นเก่า ๆ ที่นับวันมีแต่จะล้มหายตายจากไปโดยที่ไม่ได้สืบทอดสู่ลูกหลาน ความรู้หรือภูมิปัญญาที่เป็นของคนไทยเหล่านี้กำลังจะสูญหายไป ดังนั้น จึงเป็นภาระอันเร่งด่วนที่รัฐบาล เอกชน และคนไทยทุกคนจะต้องร่วมมือกันอนุรักษ์ เก็บรวบรวม รักษาสิ่งเหล่านี้ไว้ให้เร็วที่สุดและมากที่สุด ก่อนที่จะสายเกินไป (เอนก นาวิกมูล, สัมภาษณ์, 11 ธันวาคม 2533)

3.2 ข้อเสนอแนะในการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน

จากการวิจัยพบว่า ถึงแม้จะมีความคิดขัดแย้งกันอยู่มากในเรื่องการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน คือ มีทั้งฝ่ายเห็นด้วยและฝ่ายไม่เห็นด้วย แต่ผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ส่วนใหญ่ ๆ ต่างเห็นพ้องต้องกันว่า ถ้าจะพัฒนาแล้ว ขอให้ทำการศึกษาค้นคว้า และเรียนรู้เรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านที่จะพัฒนาอย่างถ่องแท้แน่นอนเสียก่อน เพราะการพัฒนาที่ขาดความรู้ นั้น ย่อมก่อให้เกิดผลเสียนานาฏศิลป์พื้นบ้านมากกว่าผลดี ดังนั้นข้อเสนอแนะนี้ ผู้ที่จะคิดพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้านพึงตระหนัก และยึดถือเป็นหลักอย่างเคร่งครัด จึงจะถือว่าเป็นการพัฒนา

ข้อเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ จากแบบสอบถาม และจาก การศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน ดังต่อไปนี้

ก. ข้อเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้าน

แนวทางในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านให้คงอยู่ต่อไปนั้น ผู้วิจัยขอเสนอแนะให้อาจารย์ และวิทยาลัยนาฏศิลป์ดำเนินการใน 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรก การเก็บรักษานาฏศิลป์พื้นบ้านไว้ และขั้นตอนที่สอง เผยแพร่นาฏศิลป์พื้นบ้านออกสู่สาธารณชน

1. การเก็บรักษานาฏศิลป์พื้นบ้าน

การเก็บรักษานาฏศิลป์พื้นบ้าน หมายถึง การรักษานาฏศิลป์พื้นบ้านตามแบบฉบับดั้งเดิมเอาไว้ ซึ่งวิธีการที่จะจัดเก็บข้อมูลนาฏศิลป์พื้นบ้านเพื่อนำรักษาไว้ ควรทำเป็น 2 ขั้นตอน คือ

1.1 ชั้นศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเบื้องต้น

ในชั้นการค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเบื้องต้นนี้ วิทยาลัยจะต้องตั้งคณะทำงาน สืบเสาะ ค้นคว้าหานาฏศิลป์พื้นบ้านในเขตภูมิภาคที่รับผิดชอบ ให้ครอบคลุมไปทั่วทุกพื้นที่ เช่น วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ รับผิดชอบค้นคว้ารวบรวมข้อมูลนาฏศิลป์พื้นบ้านในเขตภาคเหนือตอนบนทั้งหมด วิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัยรับผิดชอบสืบค้นนาฏศิลป์พื้นบ้านในเขตภาคเหนือตอนล่างทั้งหมด เป็นต้น การเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นนี้ เป็นการรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น เช่น รายชื่อของนาฏศิลป์พื้นบ้านแต่ละประเภท แต่ละชนิด ชื่อศิลปินพื้นบ้าน ผู้นำชุมชน ชื่อหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด พร้อมทั้งแผนที่ ชื่อถนน เส้นทาง วิธีการเดินทางไป สถานภูมิศาสตร์ ภูมิอากาศ งานประเพณี งานบุญประจำปี เป็นต้น ข้อมูลเหล่านี้หามาได้โดยการศึกษาเอกสาร สอบถามคนในท้องถิ่น สอบถามเพื่อนอาจารย์ นักเรียน นักศึกษา ที่เป็นคนในพื้นที่ เป็นต้น

ข้อมูลเหล่านี้จะถูกจัดเก็บอย่างเป็นระบบอยู่ในศูนย์ข้อมูล โดยอาจจะจัดเก็บในระบบคอมพิวเตอร์ หรือจัดเก็บในรูปแบบของเอกสารอย่างเป็นระเบียบและเป็นระบบ สามารถสืบค้นได้โดยง่าย เมื่อทำขั้นตอนนี้เสร็จก็เป็นเสมือนคลังข้อมูลเบื้องต้น

1.2 ชั้นศึกษาค้นคว้าวิจัยแบบเจาะลึก

ในขั้นตอนที่สองนี้ เป็นการศึกษาค้นคว้าที่เรียกว่าเจาะลึกลงไป ข้อมูล เป็นขั้นตอนที่ศึกษาต่อจากขั้นตอนที่หนึ่งคือ เมื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นมาได้จำนวนหนึ่งแล้ว วิทยาลัยก็ตั้งคณะทำงานออกเดินทางไปเก็บข้อมูลถึงถิ่นที่ตั้ง หรือแหล่งของข้อมูล นาฏศิลป์พื้นบ้านแต่ละประเภทอย่างละเอียดแบบเจาะลึก โดยเลือกนาฏศิลป์พื้นบ้านที่ยังเหลือคนร้องคนรำคนเล่นได้น้อยที่สุด และใกล้ที่จะสูญหายไปแล้วก่อน ถือเป็นงานเร่งด่วนอันดับแรก คณะที่ทำงานต้องเดินทางไปยังแหล่งข้อมูลโดยตรง แล้วทำการเก็บบันทึกรายละเอียดทุกอย่างให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เช่น ชื่อศิลปินผู้แสดง ศิลปินได้ความรู้หรือรับถ่ายทอดมาจากใคร เมื่อไหร่ อย่างไร มีประวัติความเป็นมาอย่างไร สืบเชื้อสายมาจากไหน บันทึกประวัติความเป็นมาของนาฏศิลป์พื้นบ้านชนิดนั้น ๆ ตลอดจนถึงขั้นตอนการเล่นการแสดง การรำ การแต่งกาย เพลงร้อง ทำนอง เนื้อร้อง อุปกรณ์ประกอบการแสดง ฯลฯ วิธีการที่ใช้ในการเก็บบันทึกข้อมูล ต้องใช้หลาย ๆ วิธีประกอบกัน เช่น ให้คณะอาจารย์ฝึกหัดไว้ถ้าฝึกหัดได้ ใช้เครื่องมืออุปกรณ์ทันสมัยเข้าช่วย เช่น ถ่ายภาพ ถ่ายสไลด์ บันทึกเสียง บันทึกวิดีโอ ภาพยนตร์ เป็นต้น วิทยาลัยนาฏศิลป์ และหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ เช่น กรมศิลปากร จะต้องให้การสนับสนุนกิจกรรมนี้ทุกวิถีทาง เช่น การจัดซื้อเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ การจัดสรรงบประมาณ บุคลากร พาหนะ และด้านอื่น ๆ ตลอดจนให้กำลังใจแก่คณะอาจารย์ผู้ทำงาน มีการปูนบำเหน็จความดีความชอบ และถือว่าเป็นหน้าที่สำคัญของอาจารย์

หากวิทยาลัยนาฏศิลป์ทุก ๆ แห่งดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าวทั้ง 2 ขั้นตอน ก็จะสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลนาฏศิลป์พื้นบ้านไว้ได้อย่างมากมาย และครอบคลุมทั่วทุกพื้นที่ ทั่วทุกภูมิภาคในประเทศไทย เพราะในปัจจุบันนี้วิทยาลัยนาฏศิลป์ทั้ง 9 แห่ง ตั้งอยู่ครอบคลุมทั่วทุกภูมิภาคอยู่แล้ว สิ่งสำคัญคือ กรมศิลปากรและหน่วยงานในระดับรัฐบาล จะต้องเห็นคุณค่าของนาฏศิลป์พื้นบ้านซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของชาติ และเมื่อเห็นความสำคัญแล้วจะต้องยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือ และอุดหนุนในทุก ๆ ด้านอย่างเต็มกำลัง ถ้าทำได้ เช่นที่ว่าความสำเร็จในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านก็ย่อมจะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน

2. การเผยแพร่ทางศิลปะพื้นบ้านออกสู่สาธารณชน

เมื่อวิทยาลัยนาฏศิลป์ ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลนาฏศิลป์พื้นบ้านแต่ละประเภทไว้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว ขั้นตอนต่อไปก็คือ การเผยแพร่ทางศิลปะพื้นบ้านออกสู่สายตาประชาชน เพื่อเป็นการให้ประชาชนได้ตระหนักถึงคุณค่าความงดงามของศิลปะแห่งนาฏศิลป์พื้นบ้าน เป็นการกระตุ้นให้บังเกิดความรักความหวงแหนในนาฏศิลป์พื้นบ้าน และร่วมมือกันที่จะอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านให้ดำรงอยู่ต่อไป การเผยแพร่ทางศิลปะพื้นบ้านสามารถทำได้หลายวิธีการ ดังนี้คือ

2.1 การเผยแพร่ด้วยการแสดง

การเผยแพร่ทางศิลปะพื้นบ้านด้วยการแสดง เป็นการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านไว้วิธีหนึ่ง โดยอาศัยรูปแบบของการแสดงเป็นสื่อ เพราะการแสดงใดก็ตามที่ยังอยู่ในความนิยมชมชอบของคนดู ย่อมที่จะดำรงอยู่ได้ในสังคมนั้น ๆ สืบไป ในการจัดการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านของวิทยาลัยนาฏศิลป์ จะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้คือ

2.1.1 นาฏศิลป์พื้นบ้านที่วิทยาลัยนาฏศิลป์นำออกแสดงนั้น จะต้องเป็นนาฏศิลป์พื้นบ้านที่เป็นแบบฉบับดั้งเดิม มีประวัติความเป็นมาอย่างชัดเจน และหากมีการแต่งเติมหรือพัฒนาเพิ่มขึ้นจากของเดิม จะต้องแจ้งให้ผู้ชมได้รับทราบ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแก่คนดู

2.1.2 วิทยาลัยนาฏศิลป์ ควรขออนุญาตชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของนาฏศิลป์พื้นบ้าน หรือขออนุญาตศิลปินพื้นบ้าน ก่อนที่จะนำนาฏศิลป์พื้นบ้านนั้น ๆ ออกทำการแสดง เพื่อเป็นการแสดงมารยาทและเป็นการแสดงความเคารพเจ้าของศิลปะชนิดนั้น ๆ หรือเพื่อป้องกันข้อครหาหรือความเข้าใจผิดระหว่างวิทยาลัยกับชุมชนอันอาจเกิดขึ้น หากมีความเข้าใจไม่ตรงกันในการเผยแพร่การแสดง

2.1.3 เนื่องจากวิทยาลัยนาฏศิลป์เป็นสถาบันการศึกษา ดังนั้นในการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านทุก ๆ ครั้ง นอกจากจะเป็นการแสดงเพื่อตอบสนองความต้องการของคนดูในแง่ของความบันเทิงแล้ว วิทยาลัยจะต้องสอดแทรกความรู้เรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านใน

การแสดงแต่ละครั้งด้วย เพื่อแสวงหาแนวร่วมที่จะมาร่วมมือกันอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านมากขึ้น

2.2 การเผยแพร่ด้วยการสอนหรือถ่ายทอดนาฏศิลป์พื้นบ้านให้คนรุ่นใหม่

การเผยแพร่นาฏศิลป์พื้นบ้านด้วยการสอน หรือถ่ายทอดนาฏศิลป์พื้นบ้านให้คนรุ่นใหม่ต่อไปนั้น เป็นการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านที่ดีที่สุด เพราะศิลปะทุกแขนงนั้น จะดำรงอยู่ได้ยาวนาน ก็โดยอาศัยวิธีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งสืบต่อ ๆ กันไป การสืบทอดนาฏศิลป์พื้นบ้านไว้ในตัวบุคคล เป็นวิธีการที่ทำให้ศิลปะนาฏศิลป์พื้นบ้านดำรงอยู่ได้ ยืนยาวตลอดชีวิตของบุคคลผู้นั้น และยังทำให้เกิดการถ่ายทอดต่อ ๆ กันไป ในการสอน หรือถ่ายทอดนาฏศิลป์พื้นบ้านแก่คนรุ่นต่อไปนั้น วิทยาลัยนาฏศิลป์ควรจะดำเนินการตั้งวิธีการดังต่อไปนี้คือ

2.2.1 สรรหาศิลปินนาฏศิลป์พื้นบ้านที่มีความสามารถ มาทำการถ่ายทอดวิชาความรู้ที่มีอยู่ให้แก่นักเรียน นักศึกษา ครู อาจารย์ของวิทยาลัย และนักเรียน นักศึกษาของสถาบันต่าง ๆ ตลอดจนเยาวชน ประชาชนผู้สนใจทั่ว ๆ ไป

2.2.2 เพิ่มรายวิชานาฏศิลป์พื้นบ้านเข้าไปในหลักสูตรการเรียนการสอนของวิทยาลัยให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะในวิทยาลัยนาฏศิลป์ส่วนภูมิภาค เช่น วิชานาฏศิลป์พื้นบ้านล้านนา วิชานาฏศิลป์พื้นบ้านถิ่นอีสาน วิชานาฏศิลป์พื้นบ้านถิ่นทักษิณ เป็นต้น โดยแต่ละรายวิชาเรียนเจาะลึกลงไปในเรื่องของนาฏศิลป์พื้นบ้านของถิ่นหรือภูมิภาคนั้น ๆ

2.2.3 จัดหลักสูตรนาฏศิลป์พื้นบ้านโดยตรง โดยแยกออกจากหลักสูตรนาฏศิลป์ไทย เพราะนาฏศิลป์ทั้ง 2 ประเภทมีความแตกต่างกันในรายละเอียดมากมาย การจัดหลักสูตรนาฏศิลป์พื้นบ้านโดยตรง จะทำให้การศึกษาเรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านมีความละเอียดลึกซึ้งมากขึ้น และเป็นการพัฒนาวิชาการศึกษานาฏศิลป์พื้นบ้านให้ก้าวหน้าขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง

2.3 การเผยแพร่ด้วยการเขียน และเผยแพร่ด้วยสื่ออื่น ๆ

การเผยแพร่นาฏศิลป์พื้นบ้านด้วยการเขียนหนังสือ ตำรา บทความ

หรืองานเขียนประเภทอื่น ๆ และการเผยแพร่ทางศิลปะผ่านบ้านด้วยสื่อต่าง ๆ เช่น เทปบันทึกเสียง วิดีโอ ภาพถ่าย ภาพสไลด์ ฯลฯ เป็นการเผยแพร่ทางศิลปะผ่านบ้านที่สะดวก รวดเร็ว กว้างขวาง สามารถศึกษาได้ตลอดเวลา โดยเฉพาะการเผยแพร่ผ่านงานเขียน แต่อาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลป์เท่าที่ผ่านมา มีผลงานการเขียน การบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการศิลปะทางด้านนาฏศิลป์น้อยมาก ดังผลการวิจัยที่นำเสนอไปแล้ว ในที่นี้ขอเสนอแนะแนวทางในการเผยแพร่ทางศิลปะผ่านบ้านด้วยการเขียน และเผยแพร่ด้วยสื่ออื่น ๆ ดังนี้

2.3.1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ควรจัดการฝึกอบรมเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเขียนหนังสือ เช่น แนะนำเทคนิคการเขียนหนังสือประเภทต่าง ๆ เทคนิคการผลิตหนังสือ เทคนิคในการค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อนำมาอ้างอิง เป็นต้น เพื่อเพิ่มพูนทักษะในการเขียนของอาจารย์ในวิทยาลัยนาฏศิลป์ให้เพิ่มมากขึ้น

2.3.2 วิทยาลัยควรให้การสนับสนุน ส่งเสริม และหากลวิธีในการกระตุ้นให้อาจารย์ได้เขียนหนังสือ ตำรา บทความ และอื่น ๆ โดยอาจใช้วิธีการจูงใจ เช่น เป็นผลงานประกอบพิจารณาความดีความชอบ ให้ทุนในการค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อนำมาเขียน ให้ทุนในการทำงานวิจัย เป็นต้น

2.3.3 วิทยาลัยควรจัดฝึกอบรมการผลิตสื่อต่าง ๆ เช่น การบันทึกเสียง การถ่ายวิดีโอ การถ่ายภาพ การถ่ายสไลด์ ฯลฯ เพื่อเพิ่มพูนความชำนาญในการใช้และการผลิตสื่อต่าง ๆ เหล่านี้ และเป็นแนวทางที่ทำให้อาจารย์นำไปใช้ต่อไป

2.3.4 วิทยาลัยควรจัดตั้งศูนย์เอกสารและสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนาฏศิลป์ดนตรีไทยและนาฏศิลป์ดนตรีพื้นบ้าน ซึ่งรวบรวมหนังสือ เอกสาร สื่อต่าง ๆ ทุกประเภทที่เกี่ยวกับนาฏศิลป์พื้นบ้าน และเปิดบริการแก่นักเรียน นักศึกษา ประชาชน และผู้สนใจทั่ว ๆ ไป เข้าใช้บริการได้

2.4 การเผยแพร่ด้วยการจัดกิจกรรมทางวิชาการ

การเผยแพร่ทางศิลปะผ่านบ้านด้วยการจัดกิจกรรมทางวิชาการ เป็นการเผยแพร่ทางศิลปะผ่านบ้าน ที่ทำให้ผู้ชมเกิดความรู้ความเข้าใจเรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านมากยิ่งขึ้น และเป็นการขยายแนวร่วมที่จะช่วยกันอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้าน อีกทั้งเป็นการสรรหาวิธีการที่จะ

ทำให้การอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านบังเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ทางการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้าน อันจะช่วยพัฒนาความรู้ทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้าน ให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นต่อไป ในที่นี้ขอเสนอแนะแนวทางในการจัดกิจกรรมทางวิชาการเพื่อเผยแพร่ นาฏศิลป์พื้นบ้านสำหรับวิทยาลัยนาฏศิลป์ ดังต่อไปนี้

2.4.1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ควรจัดกิจกรรมทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง กับเรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านให้เพิ่มขึ้นมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เช่น การจัดสัมมนา เรื่อง นาฏศิลป์พื้นบ้านในภูมิภาคต่าง ๆ การจัดการอภิปรายเรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้าน การจัดบรรยาย เรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้าน เป็นต้น

2.4.2 วิทยาลัยนาฏศิลป์ควรประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน ราชการและเอกชน เช่น มหาวิทยาลัย วิทยาลัยครู ศูนย์วัฒนธรรมประจำจังหวัด ศูนย์ ส่งเสริมวัฒนธรรมของธนาคาร ฯลฯ จัดกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับเรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้าน เป็นประจำทุกปี อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และร่วมมือกัน ดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์และพัฒนา นาฏศิลป์พื้นบ้านต่อไป

2.4.3 วิทยาลัยนาฏศิลป์ควรสนับสนุน ส่งเสริม และอนุญาต ให้อาจารย์ของวิทยาลัย เข้าร่วมกิจกรรมการอภิปราย การสัมมนา การบรรยาย และ กิจกรรมทางวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านที่หน่วยงานอื่น ๆ จัดขึ้น ทั้งใน ประเทศและต่างประเทศ เพื่อสร้างเสริมประสบการณ์ให้กับอาจารย์ และเปิดโอกาสให้ อาจารย์ได้แสดงความรู้ความสามารถ และแสดงความคิดเห็นในด้านการอนุรักษ์ การพัฒนา และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับนาฏศิลป์พื้นบ้าน

ข. ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้าน

จากการวิจัยพบว่า ปัญหาที่อาจารย์พบมากที่สุดในการดำเนินการเพื่ออนุรักษ์ นาฏศิลป์พื้นบ้าน คือ ปัญหาเรื่องขาดงบประมาณ และ ปัญหาอาจารย์ไม่มีเวลาว่าง และเพื่อ แก้ไขปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติของวิทยาลัย ดังนี้

1. ปัญหาขาดงบประมาณ

วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร ที่ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาคแต่ละแห่งนั้น เป็นวิทยาลัยที่มีขนาดค่อนข้างเล็ก คือ มีนักเรียนนักศึกษาไม่เกิน 1,000 คน ดังนั้นวิทยาลัยนาฏศิลป์แต่ละแห่งจึงได้รับงบประมาณสนับสนุนไม่มากนัก ดังได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 แต่การดำเนินการกิจของวิทยาลัย โดยเฉพาะการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้าน จำเป็นที่จะต้องใช้งบประมาณดำเนินการจำนวนหนึ่ง ดังนั้นเมื่อขาดงบประมาณสนับสนุน วิทยาลัยจึงจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาตนเอง โดยอาจจะดำเนินการดังนี้

1.1 วิทยาลัยควรจัดทำและเสนอโครงการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านและขอความร่วมมือในเรื่องงบประมาณจากหน่วยงานภาคเอกชนต่าง ๆ เช่น ธนาคาร บริษัท ตลอดจนรัฐวิสาหกิจ โดยวิทยาลัยจะต้องจัดทำโครงการที่มีความเป็นไปได้สูง เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น และกำหนดวิธีการดำเนินการอย่างชัดเจน เพื่อจูงใจให้ผู้ที่เข้ามาสนับสนุนเกิดความเข้าใจ และเต็มใจที่จะช่วยเหลือ

1.2 วิทยาลัยควรจัดการแสดงประจำปี เพื่อหารายได้สนับสนุนการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้าน โดยของบประมาณสนับสนุนจากภาคเอกชนในเรื่องค่าใช้จ่ายในการจัดการแสดง และขอความร่วมมือการจำหน่ายบัตรจากหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ ตลอดจนภาคเอกชนต่าง ๆ

1.3 ภาควิชานาฏศิลป์ ควรจัดทำโครงการหรือแผนงานระยะยาว ในการดำเนินการเพื่ออนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้าน แล้วนำเสนอต่อผู้บริหาร เพื่อที่จะได้รับการจัดสรรงบประมาณประจำปีของวิทยาลัยให้ต่อไป

2. ปัญหาอาจารย์ไม่มีเวลา

ปัญหาอาจารย์ไม่มีเวลาในการดำเนินการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านมีสาเหตุสำคัญมาจากอาจารย์มีภาระในการสอนมาก วิทยาลัยควรดำเนินการแก้ไขดังนี้

2.1 วิทยาลัยควรจัดเวลาส่วนหนึ่งให้อาจารย์ใช้เป็นเวลาศึกษาค้นคว้า โดยลดภาระในการสอนหรือภาระอื่น ๆ ลง โดยจัดให้สมดุลย์กันระหว่างอัตรากำลังอาจารย์และภาระงานของอาจารย์

2.2 วิทยาลัยควรจัดอาจารย์คณะหนึ่ง ที่มีหน้าที่ดำเนินการด้านการศึกษาค้นคว้าและอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้าน โดยเฉพาะ และมีเวลาทำงานอย่างเต็มที่ โดยลดภาระในการสอนของอาจารย์คณะนี้ลงให้น้อยลงกว่าเดิม

2.3 วิทยาลัยควรนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยในการสอน เพื่อให้อาจารย์ภาควิชานาฏศิลป์มีเวลาว่างจากการสอนมากขึ้น เช่น จัดทำวิดีโอช่วยสอน คือแทนที่อาจารย์จะทำการสอนด้วยตนเอง 3 ชั่วโมงเต็ม ก็ให้นักเรียนเรียนโดยมีสื่อคือวิดีโอเป็นครูสอนแทนในชั่วโมงแรก คือให้นักเรียนร่ำตามวิดีโอไปก่อน แล้ว 2 ชั่วโมงหลังอาจารย์จึงเข้ามาสอนด้วยตนเอง อย่างนี้เป็นต้น

ค. ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน

1. ก่อนที่จะมีการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน อาจารย์หรือวิทยาลัยนาฏศิลป์ จะต้องทำการศึกษาค้นคว้านาฏศิลป์พื้นบ้านชนิดนั้น ๆ ให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งเสียก่อน เพื่อให้เป็นความรู้พื้นฐานในการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน ถ้ายังไม่เข้าใจอย่างลึกซึ้งเพียงพอ ก็ต้องหยุดความคิดที่จะพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้านชนิดนั้น คงทำเพียงแค่การ "อนุรักษ์" ให้อยู่ในสภาพเดิมเท่านั้น

2. การพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน ควรพิจารณาพัฒนาในสิ่งที่เป็นไปได้มากที่สุด และมีผลกระทบต่อนาฏศิลป์พื้นบ้านดงเดิมน้อยที่สุด การคงลักษณะเดิมที่ยังดีและยังใช้ได้อยู่ จะให้คุณค่ามากกว่าการพัฒนาแบบเปลี่ยนรูปโฉม ดังนั้น อาจารย์ที่มีหน้าที่ในการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน จึงควรที่จะพยายามรักษาของเดิมไว้ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ แล้วพัฒนาเฉพาะสิ่งที่เห็นว่าจำเป็น

3. การพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน ไม่ควรเอาศิลปะการร่ายรำหรือนาฏศิลป์ของราชสำนัก หรือที่เรียกกันว่านาฏศิลป์ไทยแบบมาตรฐาน (Classical Dance) เข้ามา

เป็นต้นแบบ แล้วนำนาฏศิลป์พื้นบ้าน (Folk Dance) มาปรับเปลี่ยนเลียนแบบจนเหมือนกับนาฏศิลป์ไทยมาตรฐาน ซึ่งการทำเช่นนี้เป็นการทำให้ศิลปะนาฏศิลป์พื้นบ้านด้อยคุณค่าลงไปอย่างน่าเสียดายยิ่ง การพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้านควรคำนึงถึงศิลปะของนาฏศิลป์พื้นบ้านเองเป็นอันดับแรก มิใช่ให้นำนาฏศิลป์ไทยเข้ามาครอบงำ ซึ่งจะทำให้นาฏศิลป์พื้นบ้านถูกกลืนและถูกลืมไปในที่สุด

4. การพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้านควรเปิดโอกาสให้อาจารย์ที่เป็นคนรุ่นใหม่ ได้มีโอกาสเข้าไปมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างนักคิด นักพัฒนา ซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ เป็นคนร่วมสมัย ซึ่งจะทำให้บุคคลเหล่านี้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้านต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ควรศึกษาวิจัยในเรื่อง บทบาทในการอนุรักษ์และพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน ของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ เช่น ในวิทยาลัยครู เพื่อนำมาเปรียบกับการวิจัยครั้งนี้
2. ควรศึกษาวิจัย แนวโน้มของการศึกษานาฏศิลป์และดนตรีพื้นบ้าน ในสถาบันอุดมศึกษาในอนาคตข้างหน้า เพื่อแสวงหาแนวทางในการอนุรักษ์นาฏศิลป์และดนตรีพื้นบ้านให้ดำรงอยู่คู่สังคมไทยต่อไป
3. ควรศึกษาวิจัยแนวทางและความเป็นไปได้ในการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนทางด้านนาฏศิลป์และดนตรีพื้นบ้านพื้นบ้าน โดยเฉพาะ เพื่อผลิตบุคลากรที่มีความสามารถในศาสตร์แขนงนี้ทดแทนคนรุ่นเก่า ซึ่งนับวันจะร่วงโรยไป
4. ควรศึกษาวิจัยในเรื่องบทบาทในการอนุรักษ์และพัฒนา "ดนตรีพื้นบ้าน" ของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาส่วนภูมิภาค